Zbiór Orzeczeń

OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
PEDRA CRUZA VILLALÓNA
przedstawiona w dniu 11 czerwca 2015 r.[1]

Sprawa C-572/13

Hewlett-Packard Belgium SPRL
i
Epson Europe BV
przeciwko
Reprobel SCRL[wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

złożony przez cour d'appel de Bruxelles (Belgia)]

Zbliżanie ustawodawstw — Własność intelektualna — Prawo autorskie i prawa pokrewne — Dyrektywa 2001/29/WE — Wyłączne prawo do zwielokrotniania — Wyjątki i ograniczenia — Artykuł 5 ust. 2 lit. a) i b) — Wyjątek reprograficzny — Wyjątek dotyczący kopii na użytek prywatny — Pojęcie godziwej rekompensaty — Pobór wynagrodzenia z tytułu godziwej rekompensaty od drukarek wielofunkcyjnych — Zbieg wynagrodzeń zryczałtowanego i proporcjonalnego — Sposób obliczania — Beneficjenci godziwej rekompensaty — Twórcy i wydawcy

1. W niniejszej sprawie do Trybunału ponownie złożono wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w przedmiocie wykładni dyrektywy 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym[2], a dokładniej przepisów lit. a) i b) art. 5 ust. 2, które przewidują możliwość ustanowienia przez państwa członkowskie w ich prawie krajowym wyjątków od wyłącznego prawa do zwielokrotniania autorów, a mianowicie odpowiednio, wyjątku reprograficznego i wyjątku dotyczącego kopii na użytek prywatny.

2. Przedsiębiorstwa powodowe w postępowaniu głównym podważają jako importerzy lub producenci drukarek wielofunkcyjnych wysokość kwot żądanych od nich tytułem zapłaty godziwej rekompensaty w związku z wyjątkiem reprograficznym ustanowionym w art. 5 ust. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29, dając w ten sposób Trybunałowi sposobność zajęcia się przepisami, w przypadku których miał znacznie mniej okazji do dokonania wykładni, niż w przypadku art. 5 ust. 2 lit. b) tej samej dyrektywy.

1 — Język oryginału: francuski.
2 — Dz.U. L 167, s. 10.

I – **Ramy prawne**

A – *Prawo Unii*

3. Artykuł 5 ust. 2 lit. a) i b) dyrektywy 2001/29 przewiduje:

„2. Państwa członkowskie mogą przewidzieć wyjątki lub ograniczenia w odniesieniu do prawa do zwielokrotniania określonego w art. 2 w następujących przypadkach:

a) w odniesieniu do zwielokrotniania na papierze lub podobnym nośniku przy użyciu dowolnej techniki fotograficznej lub innego procesu przynoszącego podobny skutek, z wyjątkiem partytur, pod warunkiem że podmioty praw autorskich otrzymają godziwą rekompensatę;

b) w odniesieniu do zwielokrotniania na dowolnych nośnikach przez osobę fizyczną do prywatnego użytku i do celów ani bezpośrednio, ani pośrednio handlowych, pod warunkiem że podmioty praw autorskich otrzymają godziwą rekompensatę, uwzględniającą zastosowanie lub niezastosowanie środków technologicznych określonych w art. 6, w odniesieniu do danych utworów lub przedmiotów objętych ochroną”.

4. Główne motywy i inne przepisy dyrektywy 2001/29 mające ewentualnie znaczenie dla rozstrzygnięcia sporu w postępowaniu głównym będą przytaczane, w miarę potrzeby, w toku rozważań, które zamieszczam poniżej. Konieczne jest jednak przytoczenie motywu 37 tej dyrektywy, który ma następujące brzmienie:

„Istniejące systemy krajowe w zakresie reprografii nie stwarzają poważniejszych barier dla rynku wewnętrznego. Państwa członkowskie powinny być upoważnione do uwzględnienia wyjątku lub ograniczenia w odniesieniu do reprografii”.

B – *Prawo belgijskie*

5. Artykuł 1 ust. 1 de la loi du 30 juin 1994 relative au droit d’auteur et aux droits voisins (ustawy z dnia 30 czerwca 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych) [3] stanowi:

„Twórcy utworu literackiego lub artystycznego przysługuje wyłączne prawo do jego zwielokrotniania lub zezwalania na zwielokrotnianie w jakikolwiek sposób i w jakiejkolwiek formie, bezpośredniej lub pośredniej, tymczasowej lub stałej, w całości lub w części.

[…]”.

6. Artykuł 22 ust. 1 LDA w brzmieniu obowiązującym w dniu wydania postanowienia odsyłającego [4] stanowi:

„W przypadku legalnej publikacji utworu twórca nie może zabronić:

[…]

3 — *Moniteur belge* z dnia 27 lipca 1994 r., s. 19297; zwanej dalej „LDA”.

4 — Należy zauważyć, że omawiane przepisy zostały zmienione ustawą dotyczącą różnego rodzaju przepisów, szczególnie wymiaru sprawiedliwości, z dnia 31 grudnia 2012 r., *Moniteur belge* z dnia 31 grudnia 2012 r., s. 88936, która weszła w życie w dniu 1 grudnia 2013 r., po wniesieniu sprawy do Trybunału.

4° zwielokrotniania w całości lub części artykułów lub dzieł plastycznych bądź krótkich fragmentów innych utworów utrwalonych na nośniku graficznym lub analogowym, w przypadku gdy to zwielokrotnienie jest dokonywane w celu wyłącznie prywatnym i nie pozostaje w sprzeczności z normalną eksploatacją utworu;

4°bis zwielokrotniania w całości lub części artykułów lub dzieł plastycznych bądź krótkich fragmentów innych utworów utrwalonych na nośniku graficznym lub analogowym, w przypadku gdy to zwielokrotnienie jest dokonywane w celu zilustrowania w ramach nauczania lub badań naukowych, w zakresie, w jakim jest ono uzasadnione celem o charakterze niekomercyjnym i nie pozostaje w sprzeczności z normalną eksploatacją utworu […];

[…]

5° zwielokrotniania utworów dźwiękowych i audiowizualnych dokonanego w kręgu rodziny i ograniczonego do niego;”

7. Artykuły 59–61 LDA stanowią:

„Artykuł 59

Twórcy i wydawcy utworów utrwalonych na nośniku graficznym lub analogowym są uprawnieni do wynagrodzenia z tytułu ich zwielokrotnienia, w tym dokonanego na zasadach określonych w art. 22 § 1 pkt 4° i 4° bis oraz art. 22 bis § 1 pkt 1^0 i 2^0.

Do zapłaty wynagrodzenia jest zobowiązany producent, importer bądź wewnątrzwspólnotowy nabywca urządzeń umożliwiających kopiowanie chronionych utworów w przypadku wprowadzenia tych urządzeń do obrotu na terytorium krajowym.

Artykuł 60

Ponadto wynagrodzenie proporcjonalne, ustalone w oparciu o liczbę wykonanych kopii, jest należne od osób fizycznych lub prawnych, które sporządzają kopie utworów, albo, w określonych przypadkach, ze zwolnieniem tych podmiotów, od osób, które udostępniają odpłatnie lub bezpłatnie urządzenie służące do zwielokrotniania osobom trzecim.

Artykuł 61

Król określa wysokość wynagrodzeń, o których mowa w art. 59 i 60, w drodze dekretu uchwalanego przez radę ministrów. Wynagrodzenie, o którym mowa w art. 60, może ulegać zmianom w zależności od określonych sektorów.

Król ustala sposoby poboru, podziału i kontroli tych wynagrodzeń, jak również moment, w którym stają się one należne.

Z zastrzeżeniem konwencji międzynarodowych, wynagrodzenia przewidziane w art. 59 i 60 są należne w częściach równych twórcom i wydawcom.

Zgodnie z warunkami i szczegółowymi zasadami, które ustala Król, Król powierza spółce będącej przedstawicielem ogółu wszystkich organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi pobór i podział wynagrodzenia”.

8. Kwoty zryczałtowanego wynagrodzenia i proporcjonalnego wynagrodzenia są określone w art. 2, 4, 8 i 9 dekretu królewskiego z dnia 30 października 1997 r. w sprawie wynagrodzenia autorów i wydawców z tytułu kopiowania w celach prywatnych bądź naukowych utworów utrwalonych na nośniku graficznym lub analogowym [5]. Artykuły te stanowią [6]:

„Artykuł 2

1. Zryczałtowane wynagrodzenie mające zastosowanie do kopiarek wynosi:

1° [5,01] EUR od kopiarki wykonującej mniej niż 6 kopii na minutę;

2° [18,39] EUR od kopiarki wykonującej 6–9 kopii na minutę;

3° [60,19] EUR od kopiarki wykonującej od 10–19 kopii na minutę;

4° [195,60] EUR od kopiarki wykonującej od 20–39 kopii na minutę;

5° [324, 33] EUR od kopiarki wykonującej od 40–59 kopii na minutę;

6° [810, 33] EUR od kopiarki wykonującej od 60–89 kopii na minutę;

7° [1 838,98] EUR od kopiarki wykonującej więcej niż 89 kopii na minutę.

W celu ustalenia kwoty zryczałtowanego wynagrodzenia pod uwagę bierze się szybkość pracy w trybie czarno-białym, w tym w odniesieniu do urządzeń, które wykonują kopie w kolorze.

2. Zryczałtowane wynagrodzenie mające zastosowanie do powielaczy i urządzeń offsetowych wynosi:

1° [324,33] EUR od powielacza;

2° [810,33] EUR od biurowego urządzenia offsetowego.

[…]

Artykuł 4

W odniesieniu do urządzeń, które łączą więcej funkcji urządzeń, o których mowa w art. 2 i 3, kwotę zryczałtowanego wynagrodzenia stanowi najwyższa kwota spośród wskazanych w art. 2 i 3, które mogą mieć zastosowanie do zintegrowanego urządzenia.

[…]

Artykuł 8

W razie braku współpracy dłużnika określonego w art. 10–12 wynagrodzenie proporcjonalne wynosi:

1° [0,0334] EUR od kopii chronionego utworu;

5 — *Moniteur belge* z dnia 7 listopada 1997 r., s. 29874; zwany dalej „dekretem królewskim z dnia 30 października 1997 r.”.

6 — Wskazane kwoty wynikają z opinii dyrekcji generalnej regulacji i organizacji rynku z dnia 4 listopada 2012 r. w sprawie automatycznej rewaloryzacji kwot wymienionych w dekrecie królewskim z dnia 30 października 1997 r. w sprawie wynagrodzenia autorów i wydawców z tytułu kopiowania w celach prywatnych bądź naukowych utworów utrwalonych na nośniku graficznym lub analogowym; *Moniteur belge* z dnia 4 listopada 2013 r., s. 83560

2° [0,0251] EUR od kopii chronionego utworu wykonanej za pomocą urządzeń stosowanych przez placówkę oświatową lub placówkę zajmującą się publicznym użyczaniem.

Kwoty należne od kolorowych kopii chronionych utworów stanowią dwukrotność kwot wskazanych w akapicie pierwszym.

Artykuł 9

Jeżeli dłużnik współpracował przy poborze proporcjonalnego wynagrodzenia przez organizację zbiorowego zarządzania prawami autorskimi, wynagrodzenie to wynosi:

1° [0,0201] EUR od kopii chronionego utworu;

2° [0,0151] EUR od kopii chronionego utworu wykonanej za pomocą urządzeń stosowanych przez placówkę oświatową lub placówkę zajmującą się publicznym użyczaniem.

Kwoty należne od kolorowych kopii chronionych utworów stanowią dwukrotność kwot wskazanych w akapicie pierwszym".

9. Współpraca, o której mowa w art. 8 i 9, jest zdefiniowana w art. 10–12 dekretu królewskiego z dnia 30 października 1997 r. Artykuł 10 stanowi:

„Dłużnik współpracował przy poborze proporcjonalnego wynagrodzenia, jeżeli:

1° przedłożył organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi deklarację w odniesieniu do rozpatrywanego okresu zgodnie z przepisami pkt 3;

2° wpłacił tytułem zabezpieczenia na rzecz organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi w momencie składania deklaracji proporcjonalne wynagrodzenie odpowiadające iloczynowi zadeklarowanej liczby kopii chronionych utworów i odpowiednich stawek opłat, o których mowa w art. 9; oraz

3° a) albo wspólnie z organizacją zbiorowego zarządzania prawami autorskimi oszacował, przed upływem terminu 200 dni roboczych od otrzymania deklaracji od organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi, liczbę kopii utworów chronionych zrealizowanej w rozpatrywanym okresie;

b) albo dostarczył informacje niezbędne do sporządzenia opinii, o której mowa w art. 14, pod warunkiem że organizacja zbiorowego zarządzania prawami autorskimi zażądała opinii zgodnie z tym artykułem".

10. Artykuł 14 dekretu królewskiego z dnia 30 października 1997 r. stanowi:

„1. W braku wspólnego oszacowania liczby kopii chronionych utworów zrealizowanej w rozpatrywanym okresie przez dłużnika i organizację zbiorowego zarządzania prawami autorskimi może ona zwrócić się o opinię na temat oszacowania liczby kopii chronionych utworów zrealizowanej w rozpatrywanym okresie.

Organizacja zbiorowego zarządzania prawami autorskimi występuje do dłużnika o dostarczenie opinii w terminie 220 dni roboczych od daty otrzymania przez organizację zbiorowego zarządzania prawami autorskimi deklaracji dłużnika.Opinię wydaje jeden lub kilku z ekspertów wyznaczonych:

1° albo wspólnie przez dłużnika i organizację zbiorowego zarządzania prawami autorskimi;

2° albo przez organizację zbiorowego zarządzania prawami autorskimi.

Organizacja zbiorowego zarządzania może wyznaczyć na podstawie ust. 3 pkt 2 tylko eksperta lub ekspertów zatwierdzonych przez Ministra.

Opinię wydaje się w terminie, który nie może przekroczyć trzech miesięcy od dnia otrzymania wniosku o wydanie opinii przez wyznaczonych eksperta lub ekspertów.

2. Jeżeli ekspert lub eksperci zostają wyznaczeni wspólnie przez dłużnika i organizację zbiorowego zarządzania prawami autorskimi, koszty opinii strony ponoszą wedle wspólnego porozumienia.W przypadku gdy ekspert lub eksperci zostają wyznaczeni wyłącznie przez organizację zbiorowego zarządzania prawami autorskimi zgodnie z ust. 1 akapit trzeci pkt 2, organizacja zbiorowego zarządzania prawami autorskimi może odzyskać koszty sporządzenia opinii od dłużnika, pod warunkiem że są spełnione wszystkie wymienione poniżej przesłanki:

1° – dłużnik nie przekazał wcześniej organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi informacji żądanych przez nią zgodnie z art. 22 lub

— dłużnik przekazał organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi, na wniosek o udzielenie informacji zgodnie z art. 22, informacje w oczywisty sposób nieprawdziwe lub niekompletne;

2° organizacja zbiorowego zarządzania prawami autorskimi jasno powiadomiła dłużnika we wniosku o udzielenie informacji, o którym mowa w art. 22, o tym, że może ona w przypadkach, o których mowa w pkt 1, odzyskać koszty niezależnej opinii eksperta wnioskowanej przez spółkę zarządzającą;

3° koszty sporządzenia opinii były obiektywnie uzasadnione;

4° koszty sporządzenia opinii są rozsądne w stosunku do wolumenu kopii chronionych utworów, który organizacja zbiorowego zarządzania mogła rozsądnie zakładać.

[…]”.

II – **Okoliczności faktyczne leżące u podstaw sporu w postępowaniu głównym**

11. Spółka Hewlett-Packard Belgium [7] importuje do Belgii urządzenia reprograficzne do użytku domowego i profesjonalnego, a w szczególności urządzenia „wielofunkcyjne”, których główną funkcją jest drukowanie dokumentów z szybkością zmienną w zależności od jakości drukowania i za pomocą których można również wykonywać skanowanie i kopiowanie dokumentów oraz wysyłać i odbierać faksy. Te drukarki wielofunkcyjne, które leżą u sedna sporu przed sądem odsyłającym, są sprzedawane po cenach nieprzekraczających zwykle 100 EUR.

12. Reprobel SCRL [8] jest organizacją zbiorowego zarządzania, która jest zobowiązana do poboru i podziału kwot odpowiadających godziwej rekompensacie z tytułu wyjątku reprograficznego.

13. W dniu 16 sierpnia 2004 r. Reprobel wysłała do HPB faks z informacją, iż wprowadzenie do sprzedaży drukarki wielofunkcyjnej pociąga za sobą, co do zasady, obowiązek uiszczenia opłaty 49,20 EUR od urządzenia.

7 — Zwana dalej „HPB”.

8 — Zwana dalej „Reprobelem”.

14. Ponieważ zorganizowane spotkania i korespondencja prowadzona z Reprobel nie pozwoliły dojść do porozumienia dotyczącego stawek mających zastosowanie do drukarek wielofunkcyjnych, HPB w dniu 8 marca 2010 r. wniosła powództwo przeciwko Reprobel do tribunal de première instance de Bruxelles. Domagała się ona, po pierwsze, aby sąd ten orzekł, że nie istniał obowiązek zapłaty wynagrodzenia w odniesieniu do urządzeń, które wprowadziła ona do sprzedaży, oraz, tytułem ewentualnym, że zapłacone przez nią wynagrodzenie odpowiadało godziwej rekompensacie należnej w oparciu o ustawodawstwo belgijskie, rozumiane w świetle dyrektywy 2001/29. Domagała się ona, po pierwsze, aby Reprobel została zobowiązana do przeprowadzenia w ciągu roku, pod rygorem nałożenia okresowej kary pieniężnej w wysokości 10 mln EUR, badania zgodnego z warunkami, o których mowa w art. 26 dekretu królewskiego z dnia 30 października 1997 r., dotyczącego, między innymi, liczby spornych urządzeń oraz ich rzeczywistego wykorzystania jako kopiarek chronionych utworów i porównania ich rzeczywistego wykorzystania do liczby przypadków faktycznego wykorzystania innych urządzeń do zwielokrotniania chronionych utworów.

III – **Pytania prejudycjalne i przebieg postępowania przed Trybunałem**

15. W tych okolicznościach postanowieniem z dnia 23 października 2013 r., które wpłynęło do sekretariatu Trybunału w dniu 8 listopada 2013 r., cour d'appel de Bruxelles postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy pojęcie »godziwej rekompensaty« zastosowane w art. 5 ust. 2 lit. a) i art. 5 ust. 2 lit. b) dyrektywy 2001/29 należy interpretować w różny sposób w zależności od tego, czy zwielokrotnianie na papierze lub podobnym nośniku przy użyciu dowolnej techniki fotograficznej lub innego procesu przynoszącego podobny skutek jest dokonywane przez jakiegokolwiek użytkownika czy też przez osobę fizyczną do prywatnego użytku i do celów ani bezpośrednio ani pośrednio handlowych? W razie odpowiedzi twierdzącej, na jakich kryteriach powinna być oparta ta różnica w wykładni?

2) Czy art. 5 ust. 2 lit. a) i art. 5 ust. 2 lit. b) dyrektywy 2001/29 należy interpretować w ten sposób, iż przepisy te zezwalają państwom członkowskim na określenie godziwej rekompensaty należnej podmiotom praw autorskich w formie:

— zryczałtowanego wynagrodzenia uiszczanego przez producenta, importera lub wewnątrzwspólnotowego nabywcę urządzeń pozwalających na kopiowanie chronionych utworów, w związku z wprowadzeniem tych urządzeń do obrotu na terytorium krajowym, którego wysokość jest obliczana wyłącznie na podstawie prędkości, z jaką kopiarka może wykonywać określoną liczbę kopii na minutę, bez żadnego związku z ewentualnie poniesioną szkodą przez podmioty praw autorskich; oraz

— proporcjonalnego wynagrodzenia, określanego jedynie w oparciu o iloczyn ceny jednostkowej i liczby wykonanych kopii, którego wysokość jest zróżnicowana w zależności od tego, czy dłużnik współpracował czy też nie przy poborze tego wynagrodzenia, do którego są zobowiązane osoby fizyczne lub prawne wykonujące kopie utworów lub, w określonych przypadkach, zamiast tych ostatnich, osoby, które udostępniają urządzenie kopiujące odpłatnie lub nieodpłatnie osobom trzecim.

W przypadku udzielenia na to pytanie odpowiedzi przeczącej, jakie są ważne i jednolite kryteria, którymi powinny się kierować państwa członkowskie, aby – w zgodzie z prawem Unii – rekompensata mogła być uznana za godziwą i mogła być zachowana właściwa równowaga pomiędzy zainteresowanymi osobami?

3) Czy art. 5 ust. 2 lit. a) i art. 5 ust. 2 lit. b) dyrektywy 2001/29 należy interpretować w ten sposób, iż przepisy te zezwalają państwom członkowskim na przyznanie połowy godziwej rekompensaty należnej podmiotom praw autorskich wydawcom utworów stworzonych przez twórców, bez jakiegokolwiek obowiązku po stronie wydawców, aby umożliwili skorzystanie, choćby pośrednio, przez twórców z części rekompensaty, której zostali oni pozbawieni?

4) Czy art. 5 ust. 2 lit. a) i art. 5 ust. 2 lit. b) dyrektywy 2001/29 należy interpretować w ten sposób, iż przepisy te zezwalają państwom członkowskim na ustanowienie jednolitego systemu poboru godziwej rekompensaty należnej twórcom w formie ryczałtu i w wysokości zależnej od liczby wykonanych kopii, obejmującego w sposób dorozumiany, ale oczywisty, w pewnej części zwielokrotnianie partytur muzycznych oraz zwielokrotnianie naruszające prawa autorskie?".

16. W wyroku wstępnym z dnia 7 lutego 2014 r. cour d'appel de Bruxelles poinformował Trybunał, że zezwolił na dobrowolne wstąpienie przez spółkę Epson Europe BV [9] do sprawy w postępowaniu głównym w charakterze interwenienta. Zgodnie z art. 97 § 2 regulaminu postępowania przed Trybunałem, Trybunał doręczył w konsekwencji spółce Epson pisma procesowe doręczone uprzednio zainteresowanym podmiotom, o których mowa w art. 23 statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

17. HPB, Epson i Reprobel, strony w postępowaniu głównym, podobnie jak rządy belgijski, irlandzki [10], austriacki, polski, portugalski i fiński [11] oraz Komisja Europejska przedstawiły uwagi na piśmie. HPB, Epson i Reprobel, a także rządy belgijski i czeski oraz Komisja przedstawiły również uwagi w toku rozprawy publicznej, która odbyła się w dniu 29 stycznia 2015 r.

IV – **W przedmiocie pojęcia godziwej rekompensaty w rozumieniu art. 5 ust. 2 lit. a) i art. 5 ust. 2 lit. b) dyrektywy 2001/29 (pytanie pierwsze)**

18. W pytaniu pierwszym sąd odsyłający zwraca się do Trybunału o rozstrzygnięcie, czy pojęcie godziwej rekompensaty, o której mowa jest w art. 5 ust. 2 pkt a) i b) dyrektywy 2001/29, należy interpretować w różny sposób w zależności od tego, czy „zwielokrotnianie na papierze lub podobnym nośniku przy użyciu dowolnej techniki fotograficznej lub innego procesu przynoszącego podobny skutek" jest dokonywane „przez jakiegokolwiek użytkownika" czy też „przez osobę fizyczną do prywatnego użytku i do celów ani bezpośrednio ani pośrednio handlowych".

19. Pierwsze pytanie sądu odsyłającego nie jest, należy to podkreślić, pozbawione niejasności, o czym świadczą dotyczące go uwagi pisemne bardzo rozbieżne zarówno pod względem żądań, jak i ich uzasadnienia. Można więc po pierwszej powierzchownej lekturze uznać, że sąd odsyłający sugeruje, iż art. 5 ust. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29 nie tylko może, ale wręcz powinien być interpretowany z uwzględnieniem charakteru osoby wykonującej reprografię chronionego utworu i celu, w którym jest ona przeprowadzana, to znaczy kryteriów, o których mowa w art. 5 ust. 2 lit. b) tej dyrektywy. Należy zatem rozpocząć od zrozumienia jego znaczenia i dokładnego zakresu w kontekście sporu przed sądem odsyłającym, naświetlając na początku opis przedstawiony przez sąd odsyłający.

9 — Zwaną dalej „Epsonem".

10 — Irlandia proponuje jednak tylko odpowiedzi na pytania prejudycjalne pierwsze i drugie.

11 — Rząd fiński proponuje jednak odpowiedzi jedynie na pytania prejudycjalne trzecie i czwarte.

A – *W przedmiocie znaczenia i zakresu pytania pierwszego*

1. Opis przedstawiony przez sąd odsyłający

20. Sąd odsyłający wskazuje, że Trybunał badał dotychczas pojęcie godziwej rekompensaty jedynie w ramach wykładni art. 5 ust. 2 lit. b) dyrektywy 2001/29.

21. Tymczasem Reprobel podniosła przed nim, po pierwsze, że przedmiotem sporu w postępowaniu głównym jest jedynie art. 5 ust. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29, a po drugie, że należy dokonać rozróżnienia pomiędzy wyjątkiem reprograficznym, którego dotyczy ten ostatni przepis, i wyjątkiem dotyczącym kopii na użytek prywatny, o którym mowa w art. 5 ust. 2 lit. b) tej samej dyrektywy. HPB natomiast podnosi, iż ze względu na okoliczność, że art. 5 ust. 2 lit. b) dyrektywy 2001/29 dotyczy zwielokrotniania na każdym nośniku, przepis ten ma również zastosowanie do reprografii dokonanej przez osobę fizyczną na użytek prywatny.

22. W tym kontekście sąd odsyłający precyzuje, że skoro drukarki wielofunkcyjne są również używane przez osoby fizyczne do ich celów prywatnych, powstaje pytanie, czy pojęcie godziwej rekompensaty, która powinna być uzależniona od szkody poniesionej przez podmioty praw autorskich, należy interpretować w jednakowy sposób zarówno wówczas, gdy dokonuje się zwielokrotnienia do użytku prywatnego, czy do innych celów.

2. Analiza pytania pierwszego

23. Cała trudność związana z pierwszym pytaniem zadanym przez sąd odsyłający polega na tym, że, jak się wydaje, zakłada ono, iż „parametry" godziwej rekompensaty z tytułu kopii na użytek prywatny, określone w art. 5 ust. 2 lit. b) dyrektywy 2001/29, dają się w pewnym sensie skumulować z „parametrami" godziwej rekompensaty z tytułu reprografii, określonymi w art. 5 ust. 2 lit. a) dyrektywy.

24. Jednak moim zdaniem pytania pierwszego nie należy rozumieć w ten sposób.

25. Należy przede wszystkim podkreślić, że sąd odsyłający, jak wynika z samego brzmienia pytania, porusza się wyłącznie na gruncie art. 5 ust. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29, ponieważ odnosi się on wyraźnie wyłącznie do „zwielokrotniania na papierze lub podobnym nośniku przy użyciu dowolnej techniki fotograficznej lub innego procesu przynoszącego podobny skutek", a nie – bardziej ogólnie – do zwielokrotniania za pomocą, na przykład, drukarki wielofunkcyjnej.

26. Jego pierwsze pytanie nie opiera się zatem na założeniu, że używanie drukarek wielofunkcyjnych może wchodzić w zakres zarówno wyjątku reprograficznego, o którym mowa w art. 5 ust. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29, jak i wyjątku dotyczącego kopii na użytek prywatny, o którym mowa w art. 5 ust. 2 lit. b) tej dyrektywy [12].

27. Należy w tym względzie zauważyć, że ogólnie można uznać, iż wykorzystanie drukarek wielofunkcyjnych do celów zwielokrotnienia chronionych utworów może należeć jednocześnie do przedmiotowego zakresu stosowania wyjątku reprograficznego w rozumieniu art. 5 ust. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29 i wyjątku dotyczącego kopii na użytek prywatny w rozumieniu art. 5 ust. 1 lit. b) tej dyrektywy.

12 — Hipoteza przedstawiona przez rzecznik generalną E. Sharpston w opinii w sprawie VG Wort i in. (od C-457/11 do C-460/11, EU:C:2013:34, pkt 40).

28. Poza podstawową funkcją drukowania na papierze dokumentów z terminala połączonego przewodowo lub bezprzewodowo (na przykład, komputer, tablet, smartfon lub aparat fotograficzny) lub nośnika zapisu (na przykład, zewnętrzny dysk twardy lub karta pamięci), drukarki te pozwalają bowiem nie tylko kserować lub zwielokrotniać utwory na papierze, która to czynność jest objęta wyjątkiem reprograficznym z art. 5 ust. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29, lecz także skanować lub digitalizować te same utwory i przechowywać powstałe w ten sposób pliki na nośniku elektronicznym [13], która to czynność może wchodzić w zakres wyjątku dotyczącego kopii na użytek prywatny ustanowionego w art. 5 ust. 2 lit. b) tej dyrektywy [14].

29. Jednak z akt sprawy wynika, że w celu udzielenia użytecznej odpowiedzi sądowi odsyłającemu nie jest konieczne ustalenie, czy używanie drukarek wielofunkcyjnych jest objęte tylko wyjątkiem reprograficznym, o którym mowa w art. 5 ust. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29, czy też należy ona również i jednocześnie, ze względu na ich wielofunkcyjność, do zakresu wyjątku dotyczącego kopii na użytek prywatny, o którym mowa w art. 5 ust. 2 lit. b) tej dyrektywy, ani w konsekwencji rozgraniczenie zakresu stosowania tych dwóch przepisów w przypadku rzeczonych drukarek i, mówiąc bardziej ogólnie, wszelkiego hybrydowego sprzętu lub urządzeń do zwielokrotniania, które mogą być użyte w celu kopiowania chronionych utworów w formacie analogowym i cyfrowym.

30. Należy bowiem zauważyć, że rząd belgijski i Reprobel wskazywały z jednej strony, że przepisy art. 5 ust. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29 zostały transponowane w art. 22 ust. 1 pkt 4° LDA, a przepisy art. 5 ust. 2 lit. b) tej dyrektywy w art. 22 ust. 1 pkt 5° LDA. Z drugiej strony zaś twierdziły one, w sprawie w postępowaniu głównym zastosowanie znajdują jedynie postanowienia art. 22 ust. 1 pkt 4° LDA, z wyłączeniem postanowień zawartych w art. 22 ust. 1 pkt 5° LDA.

31. Należy w tym względzie stwierdzić, że art. 22 ust. 1 pkt 5° LDA w brzmieniu obowiązującym w dniu wydania postanowienia odsyłającego dotyczył bowiem jedynie „zwielokrotniania utworów dźwiękowych i audiowizualnych dokonanego w kręgu rodziny i ograniczonego do niego”. Można więc na tej podstawie wnioskować, że wyjątek dotyczący kopii na użytek prywatny nie znajduje zastosowania, przynajmniej przed reformą z dnia 31 grudnia 2012 r., która weszła w życie w dniu 1 grudnia 2013 r., do wykorzystywania drukarek wielofunkcyjnych, nawet w zakresie digitalizacji chronionych utworów za pomocą skanera [15]. Jednak to jedynie sąd odsyłający może wyciągnąć taki wniosek, ponieważ zgodnie z ustalonym orzecznictwem Trybunał nie jest właściwy do dokonywania wykładni prawa krajowego.

32. Niemniej jednak pytanie, które w tym kontekście zadaje sąd odsyłający, dotyczy moim zdaniem ustalenia, czy i – ewentualnie – w jakim zakresie godziwa rekompensata z tytułu wyjątku reprograficznego, o którym mowa w art. 5 ust. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29, którą normalnie, z pewnymi wyjątkami, powinno rodzić wykorzystywanie drukarek wielofunkcyjnych do celów reprografii chronionych utworów, może „różnić się” w zależności od tego, czy takie wykorzystanie jest dokonywane przez dowolnego użytkownika, czy też „przez osobę fizyczną do prywatnego użytku i do celów ani bezpośrednio, ani pośrednio handlowych”, zgodnie ze sformułowaniem użytym w art. 5 ust. 2 lit. b) tej dyrektywy.

13 — Należy w tym względzie z pewnością rozróżnić z jednej strony zwielokrotnianie chronionych utworów rozpowszechnianych w formacie cyfrowym (e-booki lub inne utwory rozpowszechniane na płytach CD, DVD lub przez Internet), a z drugiej strony zwielokrotnianie chronionych utworów rozpowszechnianych w formie analogowej (książki, prasa papierowa), przy czym skopiowanie utworu cyfrowego, jak i digitalizacja utworu analogowego są zgodne z prawem tylko wtedy, gdy podmiot prawa autorskiego wyraził na to zgodę lub gdy są one objęte jednym z wyjątków przewidzianych w dyrektywie 2001/29.

14 — W tym zakresie zob. poniżej pkt 42–45 niniejszej opinii.

15 — Jak wynika jednak z przedłożonego królowi sprawozdania wyjaśniającego, poprzedzającego uchwalenie dekretu królewskiego z dnia 30 października 1997 r., możliwość ta była już brana pod uwagę.

33. Zagadnienie, nad którym zastanawia się sąd odsyłający, nie dotyczy więc tego, czy można zastosować parametry ustalone przez art. 5 ust. 2 lit. b) dyrektywy 2001/29 w ramach stosowania art. 5 ust. 2 lit. a) tej dyrektywy, ale dokładniej i ściślej rzecz biorąc, czy dyrektywa 2001/29 pozwala lub ewentualnie wymaga w zakresie, w jakim godziwa rekompensata musi zostać określona na podstawie szkody poniesionej przez podmioty praw autorskich w wyniku zwielokrotnienia, dostosowania wysokości godziwej rekompensaty wypłacanej z tytułu reprografii z racji wykorzystania drukarek wielofunkcyjnych, w zależności od tego, czy zwielokrotnianie dokonywane jest przez osobę fizyczną i do celów prywatnych, czy przez dowolną osobę do innych celów.

34. Innymi słowy, Trybunał powinien ostatecznie i ściśle ustalić, czy i – ewentualnie – w jakim zakresie dyrektywa 2001/29 uprawnia lub zobowiązuje państwa członkowskie, które postanowiły wprowadzić w życie wyjątek reprograficzny, o którym mowa w art. 5 ust. 2 lit. a), i jak w niniejszym wypadku, wprowadzić pobór wynagrodzenia zryczałtowanego i proporcjonalnego od używania drukarek wielofunkcyjnych w celu finansowania godziwej rekompensaty, o której mowa w tym przepisie, do uwzględniania w każdym przypadku faktu, czy rzeczone drukarki są używane przez osoby fizyczne do użytku prywatnego, czy nie.

B – *W przedmiocie istnienia obowiązku pobrania w sposób zróżnicowany godziwej rekompensaty zależnie od sposobu wykorzystywania drukarek wielofunkcyjnych*

35. Należy przede wszystkim przypomnieć, że zgodnie z art. 5 ust. 2 dyrektywy 2001/29 państwa członkowskie mają jedynie możliwość, lecz nie obowiązek, wprowadzić w swoim prawie krajowym wyjątki lub ograniczenia w odniesieniu do wyłącznego prawa do zwielokrotniania utworów chronionych prawem autorskim przewidzianym w art. 2, wymienione w art. 5 ust. 2 i 3 tej dyrektywy, w tym wyjątek reprograficzny, o którym mowa w art. 5 ust. 2 lit. a), i wyjątek dotyczący kopii na użytek prywatny, o którym mowa w art. 5 ust. 2 lit. b).

36. Jeśli jednak państwa członkowskie decydują się na wprowadzenie wyjątku reprograficznego lub wyjątku dotyczącego kopii na użytek prywatny, to zgodnie z art. 5 ust. 2 lit. a) i b) dyrektywy 2001/29 muszą przewidzieć zapłatę godziwej rekompensaty na rzecz podmiotów rzeczonego wyłącznego prawa do zwielokrotniania [16].

37. Trybunał orzekł, że pojęcie godziwej rekompensaty, niezbędnego elementu wspólnego dla wyjątku reprograficznego i wyjątku dotyczącego kopii na użytek prywatny, jest autonomicznym pojęciem prawa Unii, które należy interpretować w sposób jednolity we wszystkich państwach członkowskich [17]. Oznacza to w szczególności, że w przypadku gdy państwa członkowskie zdecydowały się na wprowadzenie wyjątku reprograficznego lub wyjątku dotyczącego kopii na użytek prywatny, nie przysługuje im już swoboda dookreślenia parametrów ich zasadniczego elementu, jakim jest godziwa rekompensata, w sposób niespójny i niezharmonizowany [18].

38. Trybunał orzekł jednak również, że ponieważ dyrektywa 2001/29 nie normuje wyraźnie tej kwestii, państwa członkowskie dysponują szerokim marginesem uznania przy określaniu zakresu, w poszanowaniu zasady niedyskryminacji, poszczególnych elementów systemu godziwej rekompensaty, które muszą w związku z tym wprowadzić, w szczególności przy określeniu kręgu podmiotów zobowiązanych do zapłaty tej rekompensaty, ale również jej formy, szczegółowych warunków i wysokości [19].

16 — Zobacz ostatnio wyrok Copydan Båndkopi, C-463/12, EU:C:2015:144, pkt 19 i przytoczone tam orzecznictwo.

17 — Zobacz wyrok Padawan, C-467/08, EU:C:2010:620, pkt 33.

18 — Zobacz wyroki: Padawan, C-467/08, EU:C:2010:620, pkt 36; a także ACI Adam i in., C-435/12, EU:C:2014:254, pkt 49.

19 — Zobacz ostatnio wyrok Copydan Båndkopi, C-463/12, EU:C:2015:144, pkt 19, 20, 30–41, 57, 59 i przytoczone tam orzecznictwo.

39. Jednak jak Trybunał wielokrotnie wskazywał, godziwa rekompensata koniecznie musi być obliczana na podstawie kryterium szkody, czy to potencjalnej [20], czy rzeczywistej, wyrządzonej podmiotom praw autorskich przez wprowadzenie rozpatrywanego wyjątku od wyłącznego prawa do zwielokrotniania [21].

40. Właśnie w świetle tych podstawowych wytycznych należy udzielić odpowiedzi na pierwsze pytanie sądu odsyłającego.

41. W niniejszej sprawie należy zauważyć przede wszystkim, że granice wyjątku reprograficznego i wyjątku dotyczącego kopii na użytek prywatny są określone, odpowiednio, w lit. a) i b) rzeczonego art. 5 ust. 2 dyrektywy 2001/29, za pomocą kryteriów kontrastujących [22]. „Wyjątek reprograficzny" jest „zdefiniowany" za pomocą nośnika, na którym realizowane jest zwielokrotnianie („na papierze lub podobnym nośniku"), i zastosowanych środków zwielokrotniania („przy użyciu dowolnej techniki fotograficznej lub innego procesu przynoszącego podobny skutek"), natomiast wyjątek dotyczący kopii na użytek prywatny – za pomocą nośnika służącego do zwielokrotniania („na dowolnych nośnikach"), lecz przede wszystkim z uwagi na osobę autora zwielokrotnienia („osoba fizyczna") i zamierzony cel zwielokrotniania („do prywatnego użytku i do celów ani bezpośrednio, ani pośrednio handlowych").

42. Określenia te nie są w rzeczywistości kryteriami definicji obu wyjątków, ale raczej elementami pozwalającymi określić granice ich odpowiednich obszarów, a co za tym idzie ustalić do pewnego stopnia ich zakres stosowania ratione personae i ratione materiae, tyle że za pomocą różnych pojęć i w zupełnie inny sposób.

43. Artykuł 5 ust. 2 lit. b) dyrektywy 2001/29, który nie jest przedmiotem sporu w postępowaniu głównym, określa zatem zasadniczo zakres stosowania ratione personae wyjątku dotyczącego kopii na użytek prywatny, poprzez ograniczenie go na dwa sposoby. Jedynie osoby fizyczne są upoważnione do zwielokrotniania chronionych utworów w tytułu kopii na użytek prywatny, i to tylko do prywatnego użytku i do celów ani bezpośrednio, ani pośrednio handlowych. W konsekwencji godziwa rekompensata, którą z tego powodu, z pewnymi wyjątkami, rodzi zwielokrotnianie utworu podlegającego ochronie, może być pobierana jedynie od tychże osób. Przepis ten nie ogranicza natomiast, przynajmniej nie w sposób wyraźny, zakresu stosowania ratione materiae wyjątku dotyczącego kopii na użytek prywatny. Ogranicza się on do wskazania w tym względzie, że znajduje zastosowanie bez względu na rodzaj nośnika użytego do zwielokrotniania. Prawdę powiedziawszy, w rzeczywistości, jak wynika z orzecznictwa Trybunału, to art. 5 ust. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29 ogranicza zakres stosowania ratione materiae wyjątku dotyczącego kopii na użytek prywatny do zwielokrotnień cyfrowych.

44. Artykuł 5 ust. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29, który jako jedyny jest przedmiotem sporu w postępowaniu głównym odsyłającym, definiuje zasadniczo, poprzez ograniczenie go na trzy sposoby, zakres stosowania ratione materiae wyjątku reprograficznego, a co za tym idzie, w sposób negatywny, wyjątku dotyczącego kopii na użytek prywatny. Wyjątkiem reprograficznym objęte są bowiem jedynie zwielokrotnienia wykonywane na papierze lub podobnym nośniku przy użyciu dowolnej techniki fotograficznej lub innego procesu przynoszącego podobny skutek, z wyjątkiem partytur muzycznych.

45. Jak orzekł Trybunał, z samego brzmienia art. 5 ust. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29 wynika, że przepis ten ustanawia rozróżnienie między nośnikiem, na jakim dokonywane jest zwielokrotnienie, a mianowicie papierem lub podobnym nośnikiem, a metodą, za pomocą której dokonano takiego zwielokrotnienia, a mianowicie dowolną techniką fotograficzną lub innym procesem przynoszącym podobny skutek [23].

20 — Zobacz w szczególności motyw 35 dyrektywy 2001/29; a także wyrok Padawan, C-467/08, EU:C:2010:620, pkt 39.

21 — Wyroki: Padawan, C-467/08, EU:C:2010:620, pkt 42; Amazon.com International Sales i in., C-521/11, EU:C:2013:515, pkt 47; ACI Adam i in., C-435/12, EU:C:2014:254, pkt 55; a także Copydan Båndkopi, C-463/12, EU:C:2015:144, pkt 21.

22 — Jak stwierdziła już rzecznik generalna E. Sharpston w opinii w sprawie VG Wort i in., od C-457/11 do C-460/11, EU:C:2013:34, pkt 39.

23 — Zobacz wyrok VG Wort i in., od C-457/11 do C-460/11, Zb.Orz., EU:C:2013:426, pkt 64.

46. Nośnikiem służącym zwielokrotnianiu musi być papier, wyraźnie wskazany, lub inny „surogat, który wykazuje podobne właściwości, czyli takie, które są porównywalne i równorzędne z właściwościami papieru” [24], co wyklucza jakiekolwiek nośniki zwielokrotniania, które nie są analogowe, a zatem w szczególności nośniki cyfrowe [25].

47. Metoda pozwalająca na dokonanie zwielokrotnienia na papierze odnosi się nie tylko do techniki fotograficznej, ale także do „innego procesu przynoszącego podobny skutek”, a mianowicie do każdej innej metody umożliwiającej osiągnięcie rezultatu podobnego do tego uzyskanego w następstwie zastosowania techniki fotograficznej, czyli analogowego obrazu utworu lub innego przedmiotu objętego ochroną [26]. Trybunał sprecyzował w ten sposób, że wyjątek reprograficzny opiera się nie na zastosowanej technice, ale raczej na oczekiwanym rezultacie [27].

48. Z orzecznictwa Trybunału można zatem wywieść, że funkcja fotokopiowania drukarek wielofunkcyjnych, która pozwala na zwielokrotnianie chronionych utworów na papierze, jest objęta wyjątkiem reprograficznym, o którym mowa w art. 5 ust. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29, natomiast ich funkcja skanowania, która pozwala na zwielokrotnianie chronionych utworów na nośnikach elektronicznych, tzn. na digitalizację utworów opublikowanych na papierze, może wchodzić w zakres wyjątku dotyczącego kopii na użytek prywatny, ustanowionego w art. 5 ust. 2 lit. b) tej dyrektywy. Jednakże, jak już wskazałem [28], ten aspekt problemu nie wchodzi w zakres pytania prejudycjalnego zadanego Trybunałowi, ponieważ ustawodawca krajowy nie przewiduje takiej sytuacji, przynajmniej przed reformą z dnia 31 grudnia 2012 r., która weszła w życie w dniu 1 grudnia 2013 r., po wniesieniu wystąpieniu z odesłaniem prejudycjalnym do Trybunału.

49. Artykuł 5 ust. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29 nie zawiera natomiast żadnych ograniczeń dotyczących cech osoby dokonującej zwielokrotnienia ani celu, w którym wspomniane zwielokrotnienie jest dokonywane. W konsekwencji godziwa rekompensata, którą z pewnymi wyjątkami rodzi, z racji wyjątku reprograficznego, zwielokrotnianie utworu podlegającego ochronie, powinna być pobierana od każdej osoby dokonującej zwielokrotnienia [29].

50. Z powyższej analizy wynika, że art. 5 ust. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29 nie nakazuje wyraźnie, a tego właśnie dotyczy pytanie postawione Trybunałowi, ani nie zabrania formalnie państwom członkowskim, które zdecydowały się wprowadzić wyjątek reprograficzny, ustalania szczegółowych zasad poboru godziwej rekompensaty za korzystanie z drukarek wielofunkcyjnych do celów zwielokrotnienia chronionych utworów w zależności od celu, w którym zwielokrotnienie jest dokonywane, i cech osoby, która dokonuje tegoż zwielokrotnienia.

51. Należy w szczególności podkreślić, że nie można lakonicznie odpowiedzieć na pierwsze pytanie sądu odsyłającego, iż takie ustalenie jest wykluczone ze względu na okoliczność, że art. 5 ust. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29, w odróżnieniu od jej art. 5 ust. 2 lit. b), nie czyni rozróżnienia zależnie od cech osoby, która dokonuje zwielokrotnienia, i celu, w którym jest ono przeprowadzane, stosując w ogólnym ujęciu paremię, zgodnie z którą nie ma potrzeby rozróżniać tam, gdzie ustawa nie wprowadza rozróżnienia (Ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus).

24 — Ibidem, pkt 65.

25 — Ibidem, pkt 67.

26 — Ibidem, pkt 68.

27 — Ibidem, pkt 69.

28 — Zobacz pkt 29–33 niniejszej opinii.

29 — Należy w tym miejscu wskazać, że – jak wynika z wyjaśnień rządu belgijskiego – okoliczność taka wydaje się mieć miejsce w sprawie w postępowaniu głównym.

52. Pierwszy wniosek, do którego skłania mnie zatem ta analiza, jest taki, że państwa członkowskie nie są zobowiązane do ustanowienia systemu pobierania opłaty od drukarek wielofunkcyjnych lub ich wykorzystania przeznaczonej na finansowanie godziwej rekompensaty z tytułu wyjątku reprograficznego w rozumieniu art. 5 ust. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29, który byłby zróżnicowany ze względu na cechy osoby, która z tych drukarek korzysta, lub celu, w jakim zostały one wykorzystane.

53. Drugi wniosek, który należy z tego wyciągnąć, brzmi, że jest jednak dopuszczalne, aby państwa członkowskie ustanowiły system zróżnicowany, pod warunkiem jednak, że rekompensata ta pozostaje w związku ze szkodą poniesioną przez podmioty praw autorskich w wyniku wprowadzenia tego wyjątku, co oznacza, że takie rozróżnienie musi być oparte na kryteriach obiektywnych, przejrzystych i niedyskryminujących [30], jak wynika, mówiąc dokładniej, z analizy drugiego pytania prejudycjalnego sąd odsyłającego, która została przeprowadzona poniżej.

54. W konsekwencji proponuję, aby Trybunał odpowiedział na pytanie orzekając, że art. 5 ust. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29 należy interpretować w ten sposób, że nie zobowiązuje on państw członkowskich, aczkolwiek pozwala im ustanowić system pobierania opłaty od drukarek wielofunkcyjnych lub ich wykorzystania przeznaczonej na finansowanie godziwej rekompensaty z tytułu wyjątku reprograficznego w rozumieniu art. 5 ust. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29, który jest zróżnicowany ze względu na cechy osoby, która z tych drukarek korzysta, lub celu, w jakim zostały one wykorzystane, pod warunkiem że po pierwsze, rekompensata ta pozostaje w związku ze szkodą poniesioną przez podmioty praw autorskich w wyniku wprowadzenia tego wyjątku, a po drugie, że takie rozróżnienie musi być oparte na kryteriach obiektywnych, przejrzystych i niedyskryminujących.

V – **W przedmiocie ustalania wynagrodzeń zryczałtowanego i proporcjonalnego przeznaczonych na finansowanie godziwej rekompensaty (pytanie drugie)**

55. W pytaniu drugim sąd odsyłający zwraca się do Trybunału w istocie o rozstrzygnięcie, czy art. 5 ust. 2 lit. a) i b) dyrektywy 2001/29 należy interpretować w ten sposób, że upoważnia on państwo członkowskie do ustanowienia, w celu finansowania godziwej rekompensaty wymaganej przez te przepisy, systemu podwójnego wynagrodzenia zryczałtowanego i proporcjonalnego, posiadającego cechy takie jak system rozpatrywany w postępowaniu głównym, w szczególności ze względu na to, że ciąży na nich obowiązek zapewnienia właściwej równowagi między interesami różnych podmiotów.

56. Przed podjęciem próby odpowiedzi na drugie pytanie sądu odsyłającego należy przypomnieć główne cechy wynagrodzeń zryczałtowanego i proporcjonalnego, których dotyczy postępowanie główne, a następnie przedstawić wyjaśnienia dostarczone przez sąd odsyłający.

A – *Główne elementy belgijskiego systemu wynagrodzeń zryczałtowanego i proporcjonalnego*

57. Zwielokrotnianie chronionych utworów w ramach wyjątku reprograficznego przewidzianego w art. 22 ust. 1 pkt 4° LDA uprawnia autorów i wydawców [31] utworów utrwalonych na nośniku graficznym lub analogowym do godziwej rekompensaty, finansowanej z wynagrodzenia zryczałtowanego przewidzianego w art. 59 LDA, i wynagrodzenia proporcjonalnego ustanowionego w art. 60 LDA.

58. Zryczałtowane wynagrodzenie płaci producent, importer bądź wewnątrzwspólnotowy nabywca urządzeń umożliwiających kopiowanie chronionych utworów w przypadku wprowadzenia tych urządzeń do obrotu na terytorium krajowym. Artykuł 1 dekretu królewskiego z dnia 30 października 1997 r. określa importera lub wewnątrzwspólnotowego nabywcę jako importerów i nabywców, których

30 — W przedmiocie tego wymogu zob. wyrok Copydan Båndkopi, C-463/12, Zb.Orz., EU:C:2015:144, pkt 30–41.

31 — Trzecie pytanie prejudycjalne sądu odsyłającego dotyczy konkretnie tej dwoistości beneficjentów godziwej rekompensaty.

działalność handlowa polega na dystrybucji tych urządzeń. Wysokość tego wynagrodzenia, ustalona przez art. 2 dekretu królewskiego z dnia 30 października 1997 r. jest uzależniona od osiąganej przez urządzenie maksymalnej prędkości kopiowania w trybie czarno-białym. W przypadku drukarek wielofunkcyjnych, takich jak będące przedmiotem postępowania głównego (20–39 kopii na minutę), wynosi ono 195,60 EUR.

59. Wynagrodzenie proporcjonalne jest należne od osób fizycznych lub prawnych, które wykonują kopie utworów chronionych, bądź, w określonych przypadkach, ze zwolnieniem osób fizycznych, od osób, które udostępniają odpłatnie lub bezpłatnie urządzenie służące do zwielokrotniania osobom trzecim [32], w chwili realizacji zwielokrotnienia chronionego utworu [33]. Jego wysokość jest obliczana na podstawie liczby kopii wykonanych za pomocą każdego urządzenia i stawki, która różni się w zależności od współpracy dłużnika przy poborze wynagrodzenia, i ustalona jest na 0,0201 EUR od kopii chronionych utworów, jeżeli dłużnik współpracował, i na 0,0334 EUR, jeżeli dłużnik nie współpracował [34].

60. Współpraca ta została zdefiniowana w art. 10–12 dekretu królewskiego z dnia 30 października 1997 r., które odróżniają współpracę ujednoliconą, mającą zastosowanie do placówek oświatowych lub zajmujących się publicznym użyczaniem [35], i współpracę ogólną, mającą zastosowanie do pozostałych dłużników [36], niezależnie od ich charakteru [37], zgodnie z zasadami zależnymi od kryteriów określonych w art. 12 ust. 3 dekretu królewskiego z dnia 30 października 1997 r.

61. Aby uznać współpracę dłużnika wynagrodzenia proporcjonalnego, musi on, w szczególności, w sposób ogólny wypełniać swoje obowiązki w dziedzinie sprawozdawczości w odniesieniu do rozważanego okresu wobec organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi i wpłacić tytułem zabezpieczenia kwotę odpowiadającą zadeklarowanej liczbie kopii chronionych utworów (współpraca ogólna) lub liczbie kopii chronionych utworów ustalonej w oparciu o schemat ujednolicony (współpraca ujednolicona).

B – *Opis przedstawiony przez sąd odsyłający*

62. Sąd odsyłający podkreśla przede wszystkim, że zgodnie z orzecznictwem Trybunału godziwa rekompensata koniecznie musi być obliczana na podstawie kryterium szkody wyrządzonej twórcom chronionych utworów poprzez wprowadzenie wyjątku. Zauważając jednak, iż Trybunał przyznał, że sama zdolność tych urządzeń do sporządzania kopii wystarcza do uzasadnienia zastosowania godziwej rekompensaty, sąd ten jest zdania, że nierozwiązana pozostaje kwestia, w jakiej wysokości możliwe jest, bez popadania w arbitralność, ustalenie takiej rekompensaty.

63. Wskazuje on ponadto, że ponieważ państwa członkowskie przy ustalaniu wysokości godziwej rekompensaty powinny wziąć pod uwagę najbardziej istotne kryteria, pamiętając, iż wysokość tej rekompensaty nie może zostać oddzielona od elementów konstytutywnych szkody, powstaje kwestia ich uprawnienia lub obowiązku, aby nie ustalać żadnej rekompensaty, w przypadku gdy szkoda jest minimalna.

32 — Zobacz art. 60 LDA, do którego odsyła art. 1 pkt 14° dekretu królewskiego z dnia 30 października 1997 r., określający dłużnika wynagrodzenia proporcjonalnego.

33 — Zobacz art. 15 dekretu królewskiego z dnia 30 października 1997 r.

34 — Te stawki wynoszą odpowiednio 0,0251 EUR i 0,0151 EUR od kopii chronionego utworu wykonanej za pomocą urządzeń stosowanych przez placówkę oświatową lub placówkę zajmującą się publicznym użyczaniem. Ponadto ich wysokość wzrasta dwukrotnie w przypadku kopiowania w kolorze.

35 — Artykuł 11 dekretu królewskiego z dnia 30 października 1997 r. Placówki te są określone w art. 1 pkt 16° i 17° rzeczonego dekretu królewskiego.

36 — Artykuł 12 dekretu królewskiego z dnia 30 października 1997 r.

37 — Zobacz wyjaśnienia przedstawione w przedłożonym królowi sprawozdaniu wyjaśniającym poprzedzającym uchwalenie dekretu królewskiego z dnia 30 października 1997 r., *Moniteur belge*, s. 29874, 29895.

64. Badając następnie ustawodawstwo belgijskie, sąd odsyłający stwierdza, że jako kryterium najbardziej istotne została przyjęta właśnie maksymalna prędkość kopiowania na minutę w trybie czarno-białym, przy czym ani przeznaczenie do użytku domowego lub handlowego, ani właściwości techniczne urządzenia, takie jak wielość jego funkcji, nie zostały wzięte pod uwagę. Zauważa on również, że o ile wynagrodzenie zryczałtowane nie może przekroczyć określonego procentu ceny w odniesieniu do skanerów, o tyle jakiekolwiek odniesienie do ceny urządzeń jest wykluczone w przypadku innych urządzeń, a w szczególności w przypadku urządzeń wielofunkcyjnych, do których stosuje się najwyższą możliwą stawkę.

65. Sąd odsyłający wnioskuje z tych rozważań, że można zastanawiać się nad tym, czy pobieranie od drukarek wielofunkcyjnych zryczałtowanego wynagrodzenia uiszczanego przez producentów, importerów lub nabywców, skumulowanego z wynagrodzeniem proporcjonalnym, płaconym przez ich użytkowników, nie wykracza poza naprawienie szkody powstałej wskutek korzystania ze wspomnianych drukarek, czy jest godziwe i czy respektuje właściwą równowagę między prawami i interesami podmiotów prawa autorskiego i użytkowników przedmiotów objętych ochroną.

C – *Analiza*

1. W przedmiocie dopuszczalności

66. Nie ma potrzeby zbyt długo zatrzymywać się nad kwestią dopuszczalności drugiego pytania prejudycjalnego, zakwestionowanej przez Reprobel, gdyż nie ulega ona wątpliwości. Prawdą jest, że spór w postępowaniu głównym dotyczy głównie producentów drukarek wielofunkcyjnych, którzy, jako tacy, są zobowiązane do płacenia tylko wynagrodzenia zryczałtowanego, a nie proporcjonalnego. Jednak pozostaje faktem, że drugie pytanie sądu odsyłającego dotyczy zarówno obu wynagrodzeń rozpatrywanych indywidualnie, jak i systemu podwójnego wynagrodzenia rozpatrywanego w całości.

2. Co do istoty

67. Należy rozpocząć od przypomnienia, że z uwagi na zakres stosowania ustawodawstwa krajowego i z powodów przedstawionych powyżej nie ma potrzeby, aby Trybunał dokonywał wykładni przepisów art. 5 ust. 2 lit. b) dyrektywy 2001/29.

68. Należy przypomnieć następnie, że orzecznictwo Trybunału w dziedzinie wyjątku dotyczącego kopii na użytek prywatny, o którym mowa w art. 5 ust. 2 lit. b) dyrektywy 2001/29, ma zastosowanie analogicznie do wyjątku reprograficznego, o którym mowa w art. 5 ust. 2 lit. a) tej dyrektywy, z poszanowaniem prawa podstawowego do równego traktowania zapisanego w art. 20 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej [38].

69. W niniejszym przypadku z orzecznictwa Trybunału wynika, że godziwa rekompensata ma na celu wynagrodzenie w odpowiedni sposób podmiotom praw autorskich to, że bez ich zgody zwielokrotniono chronione utwory, w związku z czym powinna być postrzegana jako wynagrodzenie poniesionej przez rzeczone podmioty szkody spowodowanej zwielokrotnieniem [39]. Zatem koniecznie musi ona być obliczana na podstawie kryterium szkody wyrządzonej podmiotom praw autorskich poprzez wprowadzenie rozpatrywanego wyjątku, w tym przypadku wyjątku reprograficznego [40].

38 — Wyrok VG Wort i in., od C-457/11 do C-460/11, EU:C:2013:426, pkt 73.

39 — Zobacz wyrok Padawan, C-467/08, EU:C:2010:620, pkt 39, 40; a także VG Wort i in., od C-457/11 do C-460/11, EU:C:2013:426, pkt 75.

40 — Zobacz wyrok Padawan, C-467/08, EU:C:2010:620, pkt 42; a także Amazon.com International Sales i in., C-521/11, EU:C:2013:515, pkt 47.

70. Trybunał orzekł również, że w zakresie, w jakim przepisy dyrektywy 2001/29 nie regulują tej kwestii w wyraźny sposób, państwa członkowskie dysponują szerokim zakresem uznania przy określaniu formy, szczegółowych zasad finansowania i pobierania oraz ewentualnej wysokości takiej godziwej rekompensaty [41].

71. To właśnie, w szczególności, do państw członkowskich należy określenie na swoim terytorium najważniejszych kryteriów w celu zagwarantowania w granicach nakreślonych przez prawo Unii poszanowania tej dyrektywy, przy uwzględnieniu okoliczności każdego przypadku [42]. Należy w tym względzie wyjaśnić, że nie oznacza to, iż państwa członkowskie są zobowiązane do „wyboru" spośród kryteriów, zresztą nieokreślonych, tych, które są najbardziej istotne, ale po prostu, że to do nich należy ustalenie – w zgodzie z celami dyrektywy 2001/29 i, bardziej ogólnie, prawa Unii – kryteriów, które uważają za właściwe.

72. Ponadto, chociaż przepisy dyrektywy 2001/29 nie regulują w sposób wyraźny kwestii dłużnika z tytułu godziwej rekompensaty, wobec czego państwa członkowskie dysponują również szerokim marginesem swobody, aby określić podmiot, który powinien uiścić tę godziwą rekompensatę [43], to co do zasady to do osoby, która wyrządziła taką szkodę, a mianowicie do osoby, która dokonała zwielokrotnienia chronionego utworu bez wcześniejszego uzyskania zgody podmiotu praw autorskich, należy naprawienie poniesionej przez tego ostatniego szkody poprzez sfinansowanie godziwej rekompensaty, która zostanie mu wypłacona [44].

73. Trybunał przyznał jednak, że w praktyce trudne może być zidentyfikowanie osób, które ze względu na dokonywane przez siebie zwielokrotnianie powodują szkody podmiotom wyłącznego prawa do zwielokrotniania i zobowiązanie ich do zapłaty odszkodowania rzeczonym podmiotom [45]. Podkreślił on ponadto, że szkoda, która może wynikać z każdego użytku prywatnego, rozpatrywanego indywidualnie, może okazać się niewielka i z tego względu może nie powstać żadne zobowiązanie do zapłaty, zgodnie z ostatnim zdaniem motywu 35 dyrektywy 2001/29 [46].

74. W konsekwencji uznał on, że państwom członkowskim wolno ustanawiać do celów finansowania godziwej rekompensaty z tytułu któregoś z wyjątków wynagrodzenie obciążające nie użytkowników sprzętu i urządzeń służących do zwielokrotniania, którzy wykonują zwielokrotnienia utworów chronionych, wyrządzając szkodę podmiotom praw autorskich, ale podmioty, które dysponują takim wyposażeniem i które z tego tytułu prawnie lub faktycznie udostępniają go owym użytkownikom lub świadczą na rzecz tych osób usługi zwielokrotniania [47].

75. Jednak w celu zapewnienia właściwej równowagi, którą należy ustanowić pomiędzy interesami podmiotów wyłącznych praw do zwielokrotniania i użytkowników sprzętu oraz urządzeń, taki system powinien umożliwiać podmiotom zobowiązanym do zapłaty wliczenie kosztów tego wynagrodzenia do ceny udostępnienia tego sprzętu, urządzeń i nośników zwielokrotniania lub do ceny wyświadczonej

41 — Zobacz motyw 35 dyrektywy 2001/29 i wyroki: Padawan, C-467/08, EU:C:2010:620, pkt 37; Amazon.com International Sales i in., C-521/11, EU:C:2013:515, pkt 20; a także Copydan Båndkopi, C-463/12, EU:C:2015:144, pkt 20.

42 — Zobacz wyrok Amazon.com International Sales i in., C-521/11, EU:C:2013:515, pkt 21, 22. Zobacz też analogicznie wyrok VEWA, C-271/10, EU:C:2011:442, pkt 35.

43 — Zobacz, na temat wyjątku dotyczącego kopii na użytek prywatny, wyroki: Stichting de Thuiskopie, C-462/09, EU:C:2011:397, pkt 23; a także Amazon.com International Sales i in., C-521/11, EU:C:2013:515, pkt 20; w odniesieniu do wyjątku reprograficznego wyrok VG Wort i in., od C-457/11 do C-460/11, EU:C:2013:426, pkt 74.

44 — Zobacz wyroki: Padawan, C-467/08, EU:C:2010:620, pkt 44, 45; Amazon.com International Sales i in., C-521/11, EU:C:2013:515, pkt 23; a także ACI Adam i in., C-435/12, EU:C:2014:254, pkt 51.

45 — Zobacz wyroki: Padawan, C-467/08, EU:C:2010:620, pkt 46; Stichting de Thuiskopie, C-462/09, EU:C:2011:397, pkt 27; Amazon.com International Sales i in., C-521/11, EU:C:2013:515, pkt 24; a także Copydan Båndkopi, C-463/12, EU:C:2015:144, pkt 23.

46 — Zobacz wyrok Padawan, C-467/08, EU:C:2010:620, pkt 46.

47 — Zobacz w odniesieniu do wyjątku dotyczącego kopii na użytek prywatny, wyroki: Padawan, C-467/08, EU:C:2010:620, pkt 46, 50; Stichting de Thuiskopie, C-462/09, EU:C:2011:397, pkt 27, 29; Amazon.com International Sales i in., C-521/11, EU:C:2013:515, pkt 24; a także Copydan Båndkopi, C-463/12, EU:C:2015:144, pkt 23, 43; w odniesieniu do wyjątku reprograficznego wyrok VG Wort i in., od C-457/11 do C-460/11, EU:C:2013:426, pkt 76.

usługi zwielokrotnienia, tak aby ciężar wynagrodzenia ponosili ostatecznie owi użytkownicy [48]. Należy następnie wskazać na istnienie koniecznego związku między stosowaniem wynagrodzenia od tego sprzętu i tych urządzeń a używaniem tych ostatnich do celów zwielokrotniania chronionych utworów [49], co może wiązać się z koniecznością zapewnienia prawa do zwrotu ewentualnie nienależnie zapłaconego wynagrodzenia, które to prawo jest skuteczne i nie utrudnia nadmiernie takiego zwrotu [50].

76. To właśnie w świetle powyższych ustaleń należy udzielić odpowiedzi na drugie pytanie sądu odsyłającego, najpierw badając osobno wynagrodzenie zryczałtowane i wynagrodzenie proporcjonalne same w sobie, a następnie system godziwej rekompensaty w całości. Nie można bowiem wykluczyć, że wynagrodzenie zryczałtowane i wynagrodzenie proporcjonalne, rozpatrywane indywidualnie, odpowiadają wyżej wspomnianym wymogom, jednak postrzegane łącznie i w zbiegu są one nieproporcjonalne i prowadzą do naruszenia „właściwej równowagi", którą należy ustanowić pomiędzy interesami podmiotów wyłącznych praw do zwielokrotniania i użytkowników sprzętu oraz urządzeń reprograficznych.

77. Należy w tym względzie zauważyć na wstępie, że oba te rodzaje wynagrodzenia, które mają na celu sfinansowanie godziwej rekompensaty wymaganej na mocy art. 5 ust. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29, wynikają jednak z zupełnie innych założeń. Wynagrodzenie zryczałtowane, które jest pobierane od sprzętu lub urządzeń reprograficznych, opiera się na ocenie potencjalnej szkody, którą wykorzystywanie tego sprzętu lub tych urządzeń mogłoby przynieść podmiotom praw autorskich, a zatem oceny ex ante ich prawdopodobnej zdolności do wyrządzenia takiej szkody. Wynagrodzenie proporcjonalne natomiast, które pobierane jest od zadeklarowanych zwielokrotnień chronionych utworów, opiera się na ustaleniu szkody rzeczywistej, którą te ostatnie powodują dla podmiotów praw autorskich, a zatem na określeniu ex post szkody faktycznie wyrządzonej tym podmiotom.

a) W przedmiocie wynagrodzenia zryczałtowanego

78. Wynagrodzenie zryczałtowane ustanowione przez przepisy belgijskie posiada dwie cechy. Po pierwsze, płacą je albo producenci, albo importerzy, albo nabywcy sprzętu i urządzeń reprograficznych, w tym drukarek wielofunkcyjnych będących przedmiotem sporu w postępowaniu głównym, w chwili ich wprowadzenia do obrotu. Po drugie, jego wysokość jest określana z uwzględnieniem potencjalnej szkody, jaką wykorzystanie tych urządzeń i maszyn do celów zwielokrotnienia chronionych utworów może wyrządzić podmiotom praw autorskich, przy czym sama szkoda oceniana jest zależnie od ich maksymalnej prędkości kopiowania na minutę w trybie czarno-białym.

79. Wynagrodzenie zryczałtowane należy zatem rozumieć przede wszystkim jako opłatę od sprzedaży wszelkiego rodzaju maszyn i urządzeń, które mogą służyć reprografii chronionych utworów, która to opłata jest pobierana pośrednio od ich nabywców. Należy bowiem zaznaczyć, że bezsporne jest to, iż producenci, importerzy i nabywcy wewnątrzwspólnotowi sprzętu i urządzeń reprograficznych, wskazani jako dłużnicy z tytułu wynagrodzenia zryczałtowanego, mogą wliczyć jego kwotę do pobieranych przez siebie cen detalicznych, czyli że będzie ona ostatecznie zawsze pokrywana przez nabywców końcowych, to znaczy albo osoby, które mogą ten sprzęt wykorzystywać do zwielokrotniania, w szczególności, chronionych utworów, albo osoby udostępniające go takim osobom w ramach usług reprografii, które same mogą wliczyć tę kwotę do ceny owych usług.

48 — Zobacz w odniesieniu do wyjątku dotyczącego kopii na użytek prywatny, wyroki: Padawan, C-467/08, EU:C:2010:620, pkt 46, 49; Stichting de Thuiskopie, C-462/09, EU:C:2011:397, pkt 27, 28; Amazon.com International Sales i in., C-521/11, EU:C:2013:515, pkt 24, 25; a także ACI Adam i in., C-435/12, EU:C:2014:254, pkt 52; w odniesieniu do wyjątku reprograficznego wyrok VG Wort i in., od C-457/11 do C-460/11, EU:C:2013:426, pkt 76, 77.

49 — Zobacz w odniesieniu do wyjątku dotyczącego kopii na użytek prywatny, wyrok Amazon.com International Sales i in., C-521/11, EU:C:2013:515, pkt 28, 33.

50 — Zobacz wyrok Amazon.com International Sales i in., C-521/11, EU:C:2013:515, pkt 30–34.

80. Jak zostało to wskazane przez rządy belgijski i austriacki, można uznać, iż wprowadzenie takiego wynagrodzenia zryczałtowanego jest uzasadnione obiektywnymi trudnościami praktycznymi w identyfikacji osób dokonujących reprografii utworów chronionych i zobowiązaniu ich do zapłaty godziwej rekompensaty.

81. Należy w tym względzie podkreślić, że okoliczność, iż ustawodawstwo belgijskie przewiduje również wynagrodzenie proporcjonalne, pobierane od rzeczywistego wykorzystania sprzętu i urządzeń reprograficznych, nie może sama w sobie stanowić dowodu, że wprowadzenie wynagrodzenia zryczałtowanego jest nieuzasadnione, jako przejaw braku jakichkolwiek trudności praktycznych w pobieraniu godziwej rekompensaty z racji reprografii chronionych utworów. Czym innym natomiast jest pytanie, czy dwoistość systemu godziwej rekompensaty wprowadzonego przez ustawodawcę belgijskiego, tzn. zbieg wynagrodzenia zryczałtowanego i wynagrodzenia proporcjonalnego, spełnia wymogi właściwej równowagi ustanowione przez dyrektywę 2001/29, które to pytanie przeanalizuję poniżej.

82. Pozostaje faktem, iż wynagrodzenie zryczałtowane ustanowione przez przepisy belgijskie musi zapewniać właściwą równowagę wymaganą przez dyrektywę 2001/29, co oznacza konieczność zastosowania trzech kryteriów.

83. Po pierwsze, owa właściwa równowaga może zostać zagwarantowana jedynie pod warunkiem, że istnieje konieczny związek między stosowaniem wynagrodzenia zryczałtowanego od sprzętu i urządzeń reprograficznych a używaniem tych ostatnich do celów zwielokrotniania chronionych utworów.

84. W niniejszej sprawie, ponieważ wynagrodzenie zryczałtowane jest faktycznie pobierane od wprowadzania do obrotu wszelkiego sprzętu i urządzeń, które mogłyby być wykorzystywane do celów reprografii chronionych utworów w rozumieniu art. 5 ust. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29, należy co do zasady domniemywać, iż taki związek został wykazany. Jak Trybunał miał okazję podkreślić w innym kontekście, w przypadku osób, które nabyły drukarki wielofunkcyjne, takie jak będące przedmiotem postępowania głównego, można zasadnie domniemywać, iż korzystają z nich w pełni, a zatem że wykorzystują wszystkie ich funkcje, przez co sama zdolność tych drukarek do sporządzania reprografii wystarcza do uzasadnienia zastosowania wynagrodzenia zryczałtowanego [51].

85. Po drugie, analiza właściwej równowagi przewidzianej przez dyrektywę 2001/29 wymaga również zbadania, czy różne poziomy wynagrodzenia zryczałtowanego ustanowione przez przepisy belgijskie pozostają w granicach określonych przez prawo Unii, a w szczególności przez zasadę proporcjonalności.

86. Prawdą jest, jak zostało to przypomniane powyżej, że państwa członkowskie dysponują szerokim zakresem uznania przy ustalaniu, w szczególności, wysokości godziwej rekompensaty wymaganej w związku z wyjątkiem reprograficznym. Swoboda pozostawiona państwom członkowskim nie jest jednak nieograniczona. Muszą one stosować istotne kryteria przy uwzględnieniu okoliczności każdego przypadku [52], i dbać o to, aby wykonywanie ich swobody uznania nie miało negatywnego wpływu na funkcjonowanie rynku wewnętrznego i nie stanowiło zatem zagrożenia dla celów realizowanych przez dyrektywę 2001/29 [53]. W zakresie, w jakim godziwa rekompensata i system, na którym się ona opiera,

51 — Zobacz analogicznie do udostępniania osobom fizycznym nośników zapisu, które nadają się do zwielokrotniania chronionych utworów w związku ze sporządzeniem kopii na użytek prywatny, wyroki: Padawan, C-467/08, EU:C:2010:620, pkt 54, 55; Amazon.com International Sales i in., C-521/11, EU:C:2013:515, pkt 41; a także Copydan Båndkopi, C-463/12, EU:C:2015:144, pkt 24.

52 — Zobacz wyrok Amazon.com International Sales i in., C-521/11, EU:C:2013:515, pkt 21, 22.

53 — Zobacz w szczególności motyw 31 dyrektywy 2001/29.

muszą być powiązane ze szkodą wyrządzoną podmiotom praw autorskich z powodu wykonanych zwielokrotnień, jej wysokość co do zasady powinna być ustalana przez właściwe organy, biorąc pod uwagę to, jak istotna jest zdolność danego sprzętu lub urządzenia do sporządzania kopii chronionych utworów [54].

87. W niniejszym przypadku do sądu odsyłającego należy zbadanie, czy poszczególne stawki ustalone przez prawodawstwo belgijskie, które są stopniowane zależnie od wykazywanych przez fotokopiarki parametrów maksymalnej prędkości kopiowania na minutę w trybie czarno-białym i które w przypadku drukarek wielofunkcyjnych mogą osiągać trzykrotność ceny sprzedaży detalicznej, zachowują rozsądną proporcję do potencjalnej szkody, jaką reprezentuje sprzedaż wspomnianego sprzętu oraz urządzeń.

88. W tym względzie prawdą jest, że jak podniósł rząd belgijski, kryterium wykazywanych przez fotokopiarki parametrów maksymalnej prędkości kopiowania na minutę w trybie czarno-białym, na których opierają się różne stawki wynagrodzenia zryczałtowanego, stanowi kryterium, które w pewnym stopniu odzwierciedla obiektywnie zdolność tych urządzeń do wyrządzenia szkody. Prawdą jest również, że z drugiej strony cena sprzętu lub urządzenia nie jest elementem obiektywnym odzwierciedlającym taką zdolność.

89. Niemniej jednak pozostaje prawdą, że potencjalna szkoda, jaka wynika z nabycia przez osobę fizyczną na użytek osobisty drukarki wielofunkcyjnej, takiej jak te będące przedmiotem postępowania głównego, nie jest w żadnym stopniu porównywalna do potencjalnej szkody wynikającej z zakupu tej samej drukarki przez osobę prawną, taką jak biblioteka publiczna, w celu jej eksploatacji przez pracowników, lub też, a fortiori, jej udostępnienia publicznego. Jednocześnie mimo porównywalnej prędkości kopiowania zdolność drukarki wielofunkcyjnej do wyrządzenia szkody nie jest, zważywszy właśnie na różnorodność jej funkcji i rodzaje jej zastosowań, w żadnym stopniu porównywalna do takiej zdolności maszyny specjalnie zaprojektowanej w celu masowego sporządzania kopii.

90. Wymagana przez dyrektywę 2001/29 właściwa równowaga, która zakłada, że wysokość wynagrodzenia zryczałtowanego nie może być całkowicie oddzielona od elementów konstytutywnych szkody wyrządzonej podmiotom praw [55], byłaby zatem bezsprzecznie lepiej zagwarantowana, gdyby oprócz kryterium prędkości kopiowania uwzględnić też inne elementy, które można ocenić w sposób obiektywny, takie jak charakter lub przeznaczenie wprowadzanego do obrotu sprzętu lub urządzenia, o których w swych uwagach rząd belgijski wspomniał, lecz które odrzucił.

91. W każdym razie dokonywana przez prawodawcę ocena zdolności sprzętu i urządzeń reprograficznych do wyrządzenia szkody powinna opierać się na innych obiektywnych i aktualizowanych elementach, w szczególności o charakterze statystycznym, mogących wprowadzić pewną zależność między różnymi stawkami wynagrodzenia zryczałtowanego a rozmiarem potencjalnej szkody właściwym dla każdego rodzaju sprzętu lub urządzeń.

92. Można w tym względzie zauważyć, że stawka stosowana w odniesieniu do drukarek wielofunkcyjnych zdolnych wytwarzać 20–39 czarno-białych kopii na minutę, czyli 195,60 EUR, odniesiona do stawki wynagrodzenia proporcjonalnego, obowiązującej dla kopii chronionego utworu w przypadku podmiotu, który współpracował, czyli 0,0201 EUR, byłaby równoznaczna z wykonaniem około 9731 kopii chronionych utworów. Tymczasem rząd belgijski nie przedstawił żadnej dokładnej wskazówki mogącej „uwiarygodnić" realne prawdopodobieństwo, że korzystanie przez osobę fizyczną z drukarki wielofunkcyjnej na użytek osobisty może wyrządzić szkodę o takiej wielkości.

54 — Zobacz wyrok Copydan Båndkopi, C-463/12, EU:C:2015:144, pkt 21, 27.

55 — Powtarzając sformułowanie użyte przez Trybunał w odniesieniu do art. 5 ust. 1 dyrektywy 92/100/EWG z dnia 19 listopada 1992 r. w sprawie prawa najmu i użyczenia oraz niektórych praw pokrewnych prawu autorskiemu w zakresie własności intelektualnej (Dz.U. L 346, s. 61); zob. wyrok VEWA, C-271/10, EU:C:2011:442, pkt 37.

93. W niniejszym przypadku należy podkreślić, że rząd belgijski podniósł, iż wprowadzenie wynagrodzenia zryczałtowanego było oparte na wcześniej przeprowadzonych badaniach, które zostały opisane w przedłożonym Królowi sprawozdaniu wyjaśniającym poprzedzającym uchwalenie dekretu królewskiego z dnia 30 października 1997 r. W odniesieniu do niniejszej sprawy w sprawozdaniu tym znajduje się kilka statystyk z tamtego okresu, dotyczących różnego rodzaju sprzętu oraz urządzeń reprograficznych podlegających wynagrodzeniu zryczałtowanemu, z podziałem na kopiarki, telefaksy, powielacze i maszyny offsetowe, z informacją dla każdego rodzaju o liczbie wykorzystywanych urządzeń, ich średniej cenie sprzedaży i liczbie kopii, których wykonanie umożliwiają. Poza tym sprawozdanie to wyjaśnia, że „wysokość wynagrodzenia zryczałtowanego jest dostosowana do rzeczywistego wykorzystania urządzenia na rynku", w oparciu zasadniczo o „informacje dostarczane przez przedstawicieli producentów". Uwzględnienie stopnia wykorzystania urządzenia znajduje jednak wyraz wyłącznie w klasyfikacji sprzętu i urządzeń reprograficznych w 7 kategoriach określonych na podstawie prędkości kopiowania na minutę w trybie czarno-białym.

94. Trybunał nie dysponuje ponadto badaniami, które organizacja zbiorowego zarządzania prawami autorskimi powinna okresowo zlecać zgodnie z art. 26 ust. 1 dekretu królewskiego z dnia 30 października 1997 r., a które miały być kompilacją szeregu dokładnych danych statystycznych, w szczególności na temat wolumenu sporządzonych kopii chronionych utworów i ich podziału według sektora działalności.

95. Jednakże to do sądu odsyłającego należy w każdym razie ocena wszystkich okoliczności sprawy. To do niego należy w pierwszej kolejności dokonanie oceny znaczenia kryterium określonego przez prawodawcę w celu ustalenia ceny wynagrodzenia zryczałtowanego i wynikających stąd konsekwencji. Jego obowiązkiem jest następnie dokonanie oceny, czy różne stawki wynagrodzenia zryczałtowanego mogą zostać uznane za racjonalnie powiązane z rozmiarem potencjalnej szkody wyrządzonej podmiotom praw autorskich przez wprowadzenie do obrotu drukarek wielofunkcyjnych będących przedmiotem postępowania głównego.

96. Wymagana przez orzecznictwo Trybunału właściwa równowaga wymaga wreszcie, po trzecie, zbadania, czy w przypadku wynagrodzenia zryczałtowanego musi w każdym razie istnieć możliwość uzyskania zwrotu ewentualnie uiszczonego nienależnego wynagrodzenia zryczałtowanego [56].

97. Należy w tym względzie zauważyć, że do tej pory Trybunał ustanowił taki wymóg zwrotu jedynie w bardzo szczególnym kontekście, a konkretnie w przypadku opłaty pobieranej od sprzedaży nośników zwielokrotniania z tytułu wyjątku dotyczącego kopii na użytek prywatny, ustanowionego w art. 5 ust. 2 lit. b) dyrektywy 2001/29. Tymczasem sytuacja rozpatrywana w postępowaniu głównym nie jest całkowicie porównywalna do rozpatrywanej w sprawie Amazon.com International Sales i in.

98. Prawdą jest, że tak samo, jak nośniki danych będące przedmiotem sporu w przytoczonej sprawie, drukarki wielofunkcyjne mogą ze względu na swój charakter mieć bardzo różne zastosowanie, przy czym niektóre z tych form zastosowania, takie jak drukowanie dokumentów osobistych, są całkowicie niezwiązane z reprografią chronionych utworów. Byłoby zatem sprzeczne z właściwą równowagą wymaganą przez dyrektywę 2001/29, gdyby od osób, które używają takich drukarek wielofunkcyjnych tylko do celów innych, niż zwielokrotnianie chronionych utworów, pobierać takie wynagrodzenie.

56 — Zobacz wyrok Amazon.com International Sales i in., C-521/11, EU:C:2013:515, pkt 30–32.

99. Należy jednak również pamiętać, że obszar wyjątku dotyczącego kopii na użytek prywatny, jak przypomniano w ramach analizy pierwszego pytania prejudycjalnego, jest bardziej ograniczona ratione personae niż wyjątek reprograficzny. Z wyjątku dotyczącego kopii na użytek prywatny mogą korzystać wyłącznie osoby fizyczne, które chcą sporządzić kopie chronionych utworów do celów prywatnych, tak że stosunkowo prosto jest ustanowić system opłaty reprograficznej w odniesieniu do wszystkich nośników nagrań przewidujący mechanizm pozwalający na dokonanie zwrotu osobom, które wystąpią z zasadnym wnioskiem.

100. Natomiast zwielokrotnianie utworów chronionych w ramach wyjątku reprograficznego powinno co do zasady prowadzić do otrzymania godziwej rekompensaty, niezależnie od osoby, która takiego zwielokrotniania dokonuje. Tymczasem, jak podnosi rząd austriacki, kontrola sposobu wykorzystania drukarek wielofunkcyjnych do celów zwielokrotniania chronionych utworów u każdej osoby fizycznej lub prawnej, która ją nabyła, napotyka znaczne trudności praktyczne, które właśnie leżą u podstaw dopuszczalności samego wynagrodzenia zryczałtowanego.

101. W konsekwencji okoliczność, iż wynagrodzeniu zryczałtowanemu nie towarzyszy mechanizm zwrotu, nie może być sama w sobie uznana za naruszenie właściwej równowagi wymaganej przez dyrektywę 2001/29. Czym innym jest natomiast kwestia tego, czy naruszenie tej równowagi może stanowić brak mechanizmu zwrotu wynagrodzenia zryczałtowanego na rzecz osób zobowiązanych do zapłaty wynagrodzenia proporcjonalnego, którą to kwestię zbadam poniżej.

b) W przedmiocie wynagrodzenia proporcjonalnego

102. Wynagrodzenie proporcjonalne ustanowione przez przepisy belgijskie to zasadniczo opłata od faktycznego używania lub eksploatacji wszelkiego sprzętu i urządzeń, za pomocą których można wykonywać reprografię chronionych utworów, takich jak drukarki wielofunkcyjne będące przedmiotem postępowania głównego, której wysokość jest co do zasady określona z uwzględnieniem rzeczywistej szkody faktycznie wyrządzonej podmiotom praw autorskich poprzez owe używanie lub eksploatację. Jest ona bowiem albo bezpośrednio opłacana przez nabywców/użytkowników sprzętu i urządzeń reprograficznych, którzy wykonują zwielokrotnienia utworów chronionych, albo przeniesiona na tych ostatnich przez osoby, które udostępniają im taki sprzęt i takie urządzenia. Jej wysokość jest ponadto określana w chwili wymagalności na podstawie deklaracji użytkowników sprzętu i urządzeń reprograficznych, w których to deklaracjach określa się liczbę kopii chronionych utworów wykonanych w rozpatrywanym okresie lub przedstawia się informacje konieczne w tym względzie.

103. W związku z tym na pierwszy rzut oka można uznać, że obciążając w ten sposób bezpośrednio lub pośrednio proporcjonalnym wynagrodzeniem użytkowników sprzętu oraz urządzeń reprograficznych proporcjonalnie do zwielokrotnień chronionych utworów, których dokonali, przepisy belgijskie zapewniają godziwy zarówno dla podmiotów praw autorskich, jak i dla owych użytkowników pobór rekompensaty wymaganej w dyrektywie 2001/29 i odpowiadają zatem ustanowionym przez nią wymogom właściwej równowagi.

104. Należy jednak podkreślić, że zakres stosowania ratione personae wynagrodzenia proporcjonalnego jest sporny między stronami. Rząd belgijski wskazuje bowiem, że nie jest ono płacone przez jednostki będące użytkownikami sprzętu oraz urządzeń reprograficznych, nie przedkładając jednakże dowodów uzasadniających to stwierdzenie, które nie wynika z ustawodawstwa belgijskiego. Reprobel potwierdziła na rozprawie, że wynagrodzenie proporcjonalne jest pobierane jedynie od dużych użytkowników lub placówek ksero, to znaczy od podmiotów profesjonalnych wykorzystujących kopie na dużą skalę, i wyjaśniła, że pobieranie go od osób fizycznych jest niemożliwe zarówno pod względem praktycznym, jak i pod względem prawnym, ponieważ wymagana w tym celu kontrola wymagałaby naruszania prawa do poszanowania życia prywatnego. Według spółki Epson natomiast jest ono stosowane bez zróżnicowania pod względem osoby użytkownika czy celów zwielokrotniania.

105. Należy w tym względzie zauważyć, że dokonywanie wykładni prawa krajowego nie należy do Trybunału, a zatem może on jedynie przekazać sądowi odsyłającemu zadanie zbadania tej kwestii, z zastrzeżeniem, że ze względu na zakres uznania, jakim dysponują państwa członkowskie przy ustalaniu dłużników godziwej rekompensaty, wniosek, do którego sąd ten dojdzie w tym względzie, powinien mieć wpływ jedynie na ocenę zgodności zbiegu wynagrodzenia zryczałtowanego i wynagrodzenia proporcjonalnego z wymogami dyrektywy 2001/29.

106. W każdym razie szczególnej uwagi wymagają przede wszystkim zasady określenia kwoty proporcjonalnego wynagrodzenia, które różnią się zależnie od współpracy użytkownika. Epson i Komisja podnoszą w szczególności, że współpraca ta nie ma związku ze szkodą, tak że wynagrodzenie proporcjonalne jest nieproporcjonalne i burzy właściwą równowagę, której wymaga dyrektywa 2001/29.

107. Należy w tym względzie ponownie przypomnieć, że państwa członkowskie dysponują dużym zakresem uznania przy określaniu zarówno wysokości godziwej rekompensaty, jak i szczegółowych zasadach jej poboru. Nie zmienia to faktu, że różnica stawki stosowanej do dłużników proporcjonalnego wynagrodzenia, zależna od tego, czy współpracują oni, czy nie, przy jej poborze, musi być uzasadniona kryterium obiektywnym, rozsądnym i proporcjonalnym do realizowanego celu.

108. W niniejszym przypadku wynagrodzenie proporcjonalne, które ma na celu sfinansowanie godziwej rekompensaty wymaganej na mocy art. 5 ust. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29, opiera się na określeniu liczby kopii chronionych utworów wykonanych zgodnie z deklaracjami użytkowników sprzętu oraz urządzeń reprograficznych w danym okresie, a zatem ściśle zależy od ich współpracy.

109. Mając na względzie cel dostosowania kwoty proporcjonalnego wynagrodzenia pobieranego od każdego zwielokrotnienia w zależności od współpracy użytkowników, środki, które mogą być legalnie wprowadzone w celu osiągnięcia tego celu, a także koszty, które może zrodzić wprowadzenie tych środków, nie wydaje się, aby samo dostosowanie było całkowicie arbitralne lub oczywiście pozbawione podstaw.

110. Rząd belgijski nie przedstawił jednak żadnego wyjaśnienia dotyczącego elementów, które mogłyby uzasadnić zróżnicowanie pomiędzy stosowaniem kwoty jednokrotnej i dwukrotnej. Żaden przepis LDA czy dekretu królewskiego z dnia 30 października 1997 r., ani nic w treści przedłożonego Królowi sprawozdania wyjaśniającego poprzedzającego wydanie wspomnianego dekretu, nie pozwala w szczególności wykazać, że różnica ta jest obiektywnie uzasadniona dodatkowymi kosztami, nieodzownymi w przypadku poboru wynagrodzenia proporcjonalnego przy braku współpracy dłużnika, którą to kwestię podniosła zresztą Conseil d'État w opinii z dnia 9 lipca 1997 r. na temat projektu dekretu królewskiego ostatecznie przyjętego w dniu 30 października 1997 r. [57].

111. Jednakże to do sądu odsyłającego należy zbadanie, przy uwzględnieniu w razie potrzeby wyjaśnień dostarczonych przez rząd belgijski, czy owa różnica jest obiektywnie uzasadniona i proporcjonalna do wytyczonego celu.

c) W przedmiocie systemu podwójnego wynagrodzenia rozpatrywanego w całości

112. Pozostaje zbadać, czy dyrektywę 2001/29 należy interpretować w ten sposób, że sprzeciwia się ona dwutorowemu systemowi wynagrodzenia zryczałtowanego i wynagrodzenia proporcjonalnego ustanowionemu przez ustawodawcę belgijskiego. Chodzi tu konkretnie o zbadanie, czy w świetle wymogów właściwej równowagi, ustanowionych przez dyrektywę 2001/29, można uznać za uzasadnione pobieranie wynagrodzenia proporcjonalnego od osób wykorzystujących sprzęt lub urządzenia do reprografii, obliczonego w zależności od liczby kopii chronionych utworów, które osoby

57 — Zobacz komentarz do art. 6, *Moniteur belge* z dnia 7 listopada 1997 r., s. 29910.

te faktycznie wykonały w danym okresie, a zatem od osób, które są zobowiązane do zrekompensowania rzeczywistej szkody faktycznie poniesionej przez podmioty praw autorskich, jeżeli te same osoby, z założenia, uiściły już bezpośrednio lub pośrednio wynagrodzenie zryczałtowane, pobierane w momencie nabycia wykorzystywanego sprzętu lub urządzenia.

113. Należy natychmiast przypomnieć w tym względzie, że jak wynika z powyższych rozważań, państwa członkowskie mają co do zasady swobodę – w zakresie, w jakim zarówno szczegółowe zasady poboru, jak i wysokość godziwej rekompensaty mieszczą się w zakresie uznania, który jest im przyznany – finansowania godziwej rekompensaty z tytułu wyjątku reprograficznego w drodze poboru albo wynagrodzenia zryczałtowanego, albo wynagrodzenia proporcjonalnego, o ile nie naruszają właściwej równowagi między interesami podmiotów praw wyłącznych do zwielokrotniania i użytkowników sprzętu lub urządzeń reprograficznych, wymaganej przez dyrektywę 2001/29.

114. Natomiast łączny pobór od tej samej osoby wynagrodzenia zryczałtowanego z tytułu nabycia sprzętu lub urządzenia do reprografii i wynagrodzenia proporcjonalnego na podstawie faktycznego wykorzystania tego sprzętu lub urządzenia do celów zwielokrotnienia chronionych utworów co do zasady nie jest dopuszczalny w świetle wymogów właściwej równowagi wymaganej przez dyrektywę 2001/29 [58].

115. Ponieważ bowiem prawo belgijskie przewiduje pobór wynagrodzenia proporcjonalnego, które powinno odpowiadać rzeczywistej szkodzie poniesionej przez podmioty praw autorskich w wyniku faktycznego wykorzystania sprzętu i urządzeń reprograficznych do celów zwielokrotnienia chronionych utworów, pobrania od tej samej osoby dodatkowego wynagrodzenia zryczałtowanego, odpowiadającego szkodzie potencjalnej, którą sprzedaż tego właśnie sprzętu i urządzeń, jak się uznaje, może spowodować u podmiotów praw autorskich, nie można co do zasady uznać za odpowiadające wymogom właściwej równowagi ustanowionym przez dyrektywę 2001/29.

116. O ile prawdą jest bowiem, co zostało też już kilkakrotnie podkreślone [59], że państwom członkowskim przysługuje szeroki zakres uznania przy określaniu formy, szczegółowych zasad finansowania i ewentualnego poziomu godziwej rekompensaty wymaganej przez dyrektywę 2001/29, o tyle korzystanie z przyznanego im w ten sposób uprawnienia nie jest nieograniczone i musi w każdym wypadku zapewnić poszanowanie właściwej równowagi wymaganej przez tę dyrektywę. Prawodawca krajowy nie może w szczególności wykonywać tego uprawnienia z naruszeniem zasady niedyskryminacji lub w sposób arbitralny. Tymczasem nakładając w określonych sytuacjach na osoby wykorzystujące do celów zwielokrotniania chronionych utworów sprzętów lub urządzeń reprograficznych, które nabyły, obowiązek zapłaty kolejno po sobie, bez żadnych obwarowań, wynagrodzenia ryczałtowego i wynagrodzenia proporcjonalnego, prawodawca belgijski zakłóca, bez uzasadnienia, właściwą równowagę, którą jest zobowiązany zapewnić pomiędzy prawami i interesami podmiotów prawa autorskiego i wspomnianych osób.

117. Wreszcie wynagrodzenie proporcjonalne, które najlepiej gwarantuje właściwą równowagą, wymaganą przez dyrektywę 2001/29, ponieważ jest ono ustalane na podstawie szkody, co do zasady, rzeczywistej i faktycznie poniesionej przez podmioty praw autorskich, może być pobierane tylko pod warunkiem, że wykazane zostanie, iż jego wysokość jest ustalana przy faktycznym uwzględnieniu zapłaconego już wynagrodzenia zryczałtowanego, lub pod warunkiem że jego dłużnik może otrzymać albo zwrot wynagrodzenia zryczałtowanego, które zapłacił bezpośrednio z racji zakupu sprzętu lub urządzenia do reprografii nabytego i wykorzystywanego w chwili tego zakupu lub później, albo odliczenie kwoty, która została pośrednio zapłacona z tytułu rzeczonego wynagrodzenia zryczałtowanego.

58 — Należy ponadto zaznaczyć w tym względzie, że rząd belgijski nie przedstawił żadnego dowodu mogącego obiektywnie uzasadnić, że osoby prawne, jako jedyne, są zobowiązane do zapłaty łącznie wynagrodzenia zryczałtowanego i wynagrodzenia proporcjonalnego, w odróżnieniu od osób fizycznych, które nie podlegają obowiązkowi zapłaty wynagrodzenia proporcjonalnego.

59 — Zobacz w szczególności pkt 38 i 70 niniejszej opinii.

118. Każde inne rozwiązanie oznaczałoby bowiem w sposób niemalże nieuchronny, że ta sama osoba byłaby zobowiązana do podwójnego finansowania godziwej rekompensaty wymaganej na mocy art. 5 ust. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29, co jest niezgodne z właściwą równowagą wymaganą przez tę dyrektywę. Tymczasem nie stwierdzono, a nic w aktach nie pozwala Trybunałowi na przyjęcie, że ustawodawstwo belgijskie będące przedmiotem postępowania głównego spełnia którąkolwiek z tych przesłanek. Jednakże to do sądu krajowego należy dokonanie koniecznej w tym względzie weryfikacji i wyciągnięcie na jej podstawie wniosków.

d) Wnioski

119. Powyższe rozważania prowadzą mnie do trzech następujących wniosków.

120. Artykuł 5 ust. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29 należy interpretować w ten sposób, że nie stoi on zasadniczo na przeszkodzie przepisom krajowym, takim jak rozpatrywane w postępowaniu głównym, które w celu finansowania godziwej rekompensaty z tytułu wyjątku reprograficznego na mocy tego przepisu przewidują pobór wynagrodzenia zryczałtowanego z tytułu wprowadzenia do obrotu sprzętu i urządzeń reprograficznych od ich producentów, importerów lub nabywców, pod warunkiem, po pierwsze, że jest ono pobierane w sposób spójny i niedyskryminujący, po drugie, że mogą oni odzyskać kwotę, którą są zobowiązani zapłacić, od użytkowników wspomnianego sprzętu i urządzeń, a po trzecie, że jego wysokość jest racjonalnie powiązana z rozmiarem potencjalnej szkody, którą wprowadzenie rzeczonych urządzeń i sprzętu do obrotu mogłoby spowodować u podmiotów praw autorskich, czego ocena należy do sądu odsyłającego.

121. Artykuł 5 ust. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29 należy interpretować w ten sposób, że nie stoi on zasadniczo na przeszkodzie przepisom krajowym, takim jak rozpatrywane w postępowaniu głównym, które w celu finansowania godziwej rekompensaty z tytułu wyjątku reprograficznego na mocy tego przepisu przewidują pobór od osób fizycznych lub prawnych, które używają sprzętu i urządzeń reprograficznych do zwielokrotniania chronionych utworów, lub, za zwolnieniem tych osób, od osób, które udostępniają sprzęt i urządzenia osobom trzecim, wynagrodzenia proporcjonalnego określonego jako iloczyn liczby wykonanych zwielokrotnień i jednej lub szeregu stawek, pod warunkiem, po pierwsze, że jest ono pobierane w sposób spójny i niedyskryminujący, a po drugie, że zróżnicowanie stosowanych stawek jest oparte na kryteriach obiektywnych, rozsądnych i proporcjonalnych, przy czym zweryfikowanie spełnienia tych warunków należy do sądu odsyłającego.

122. Artykuł 5 ust. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29 należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie przepisom krajowym, takim jak rozpatrywane w postępowaniu głównym, które w celu finansowania godziwej rekompensaty z tytułu wyjątku reprograficznego ustanowionego przez te przepisy, przewidują pobranie, po kolei, od jednej i tej samej osoby łącznie wynagrodzenia zryczałtowanego od nabycia sprzętu lub urządzenia reprograficznego, a następnie wynagrodzenia proporcjonalnego od jego wykorzystywania do celów zwielokrotniania chronionych utworów, bez rzeczywistego uwzględnienia w ramach wynagrodzenia proporcjonalnego kwoty zapłaconej z tytułu wynagrodzenia zryczałtowanego, ani bez możliwości uzyskania przez daną osobę zwrotu albo odliczenia zapłaconego wynagrodzenia zryczałtowanego.

VI – **W przedmiocie beneficjentów rekompensaty (pytanie trzecie)**

123. W pytaniu trzecim sąd odsyłający zwraca się do Trybunału o rozstrzygnięcie, czy art. 5 ust. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29 należy interpretować w ten sposób, że zezwala on państwom członkowskim na przyznanie połowy godziwej rekompensaty przewidzianej w tym przepisie wydawcom utworów stworzonych przez twórców, bez obowiązku po stronie tych pierwszych, aby umożliwili skorzystanie, choćby pośrednio, przez tych drugich z części rekompensaty.

124. Artykuł art. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29 ustanawia po stronie autorów wyłączne prawo do zezwalania na bezpośrednie lub pośrednie, tymczasowe lub stałe zwielokrotnianie ich utworów przy wykorzystaniu wszelkich środków i w jakiejkolwiek formie, w całości lub częściowo lub zabraniania takiego zwielokrotniania.

125. Zatem wydawcy nie znajdują się wśród podmiotów chronionego przez dyrektywę 2001/29 wyłącznego prawa do zwielokrotniania utworu, w odróżnieniu, na przykład, od producentów fonogramów lub producentów pierwszych utrwaleń filmów, o których mowa, odpowiednio, w art. 2 lit. c) i d) wspomnianej dyrektywy, których nakłady inwestycyjne niezbędne do wytworzenia produktów takich jak fonogramy, filmy lub produkty multimedialne, są uznane za znaczące, a zatem mogące uzasadniać właściwą ochronę prawną [60].

126. Należy również zauważyć, że art. 4 dyrektywy 2001/29 zastrzega dla autorów wyłączne prawo do zezwalania na jakąkolwiek formę publicznego rozpowszechniania oryginału ich utworów lub ich kopii w drodze sprzedaży lub w inny sposób lub zabraniania takiego rozpowszechniania.

127. Wydawcy nie mogą zatem co do zasady być beneficjentami godziwej rekompensaty z tytułu przewidzianych w art. 5 ust. 2 lit. a) i b) dyrektywy 2001/29 wyjątków od wyłącznego prawa do zwielokrotniania, która to godziwa rekompensata powinna być wypłacona jedynie podmiotom praw określonych w art. 2 tej dyrektywy, tudzież przynajmniej to oni i lub osoby przez nich uprawnione powinni z takiej rekompensaty skorzystać.

128. Trybunał orzekł bowiem, że dyrektywa 2001/29 nie nakłada na państwa członkowskie obowiązku wypłacenia podmiotom praw autorskich lub ich następcom prawnym pełnej kwoty godziwej rekompensaty w gotówce i nie zabrania im również przewidzenia – w ramach szerokiego marginesu swobody, jakim dysponują – że część tej rekompensaty będzie świadczona w formie rekompensaty pośredniej, za pośrednictwem instytucji społecznych i kulturalnych utworzonych w celu wspierania ich interesów, pod warunkiem jednak, że te instytucje rzeczywiście ich wspierają, a warunki zasady funkcjonowania tych instytucji nie mają charakteru dyskryminującego [61].

129. Taki system pośredniego pobierania godziwej rekompensaty realizuje jeden z celów właściwej ochrony prawa własności intelektualnej, o których mowa w dyrektywie 2001/29, którym jest – co wynika z motywów 10 i 11 tej dyrektywy – zapewnienie powstawaniu twórczości kulturalnej i jej produkcji w Europie niezbędnych środków umożliwiających kontynuowanie podmiotom praw autorskich ich twórczej i artystycznej pracy oraz zachowanie niezależności i godności twórców i artystów wykonawców [62].

130. Jednakże wydawcy nie są w żaden sposób porównywalni z instytucjami społecznymi i kulturalnymi utworzonymi na rzecz twórców i nikt nie twierdził w żaden sposób, ani a fortiori nie dowiódł, iż z wynagrodzenia wypłacanego wydawcom ostatecznie korzystają w rzeczywistości twórcy.

131. Tym samym art. 5 ust. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29 należy interpretować w ten sposób, że nie zezwala on państwom członkowskim na przyznanie części godziwej rekompensaty przewidzianej w tym przepisie wydawcom utworów stworzonych przez twórców, bez obowiązku po stronie tych pierwszych, aby umożliwili skorzystanie, choćby pośrednio, przez tych drugich z części rekompensaty.

132. Jednakże zgodnie z wyjaśnieniami przedstawionymi przez rząd belgijski i Reprobel wynagrodzenie, które byłoby wypłacane wydawcom, stanowiłoby rekompensatę sui generis, która zostałaby ustanowiona przez ustawodawcę belgijskiego na marginesie dyrektywy 2001/29 ze względu na szczególne cele polityki kulturalnej.

60 — Zobacz motyw 10 dyrektywy 2001/29.

61 — Zobacz wyrok Amazon.com International Sales i in., C-521/11, EU:C:2013:515, pkt 49, 50, 53.

62 — Ibidem, pkt 52.

133. W tym względzie należy przede wszystkim zauważyć, iż rząd belgijski w żaden sposób nie podnosi, że godziwa rekompensata sui generis jest związana z motywem 36 dyrektywy 2001/29 [63] i służy naprawieniu, na przykład, szkody wynikającej ze „szczególnych czynności zwielokrotniania dokonywanych przez ogólnodostępne biblioteki, instytucje edukacyjne lub muzea, lub przez archiwa, które nie są skierowane na osiągnięcie bezpośredniej lub pośredniej korzyści gospodarczej lub handlowej", o których mowa w art. 5 ust. 2 lit. c) tej dyrektywy.

134. Następnie należy podkreślić, że wykładnia przepisów belgijskich broniona przez Reprobel i rząd belgijski, która nie wynika z postanowienia odsyłającego, opiera się w istocie na pracach przygotowawczych w związku z dekretem królewskim z dnia 30 października 1997 r. Przedłożone Królowi sprawozdanie wyjaśniające poprzedzające ów dekret królewski wskazuje bowiem [64] w pkt 2.1, że podmiotami pierwotnymi prawa do wynagrodzenia są twórcy i wydawcy, przy czym twórcę zdefiniowano w art. 6 akapit pierwszy LDA jako osobę fizyczną, która stworzyła utwór. Wyjaśnia ono również, że chociaż LDA nie definiuje wydawcy, przyznaje mu prawo do wynagrodzenia ab initio, które nie może być utożsamiane z prawem autorskim.

135. Należy również zauważyć, że w swojej opinii z dnia 9 lipca 1997 r. na temat projektu dekretu królewskiego ostatecznie przyjętego w dniu 30 października 1997 r. Conseil d'État stwierdziła ze swej strony po prostu, że wynagrodzenie przewidziane w art. 59 LDA, należne z tytułu zwielokrotniania utworów chronionych, musi być wypłacane twórcom i wydawcom, których utwory były faktycznie przedmiotem zwielokrotnienia, i przydzielone w równych częściach autorom i wydawcom, zgodnie z art. 61 akapit trzeci LDA.

136. Zatem za pośrednictwem art. 59–61 LDA ustawodawca belgijski, po pierwsze, ustanowił na rzecz autorów godziwą rekompensatę w rozumieniu art. 5 ust. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29, a po drugie, ustanowił na rzecz wydawców wynagrodzenie szczególne, oba pobierane jednocześnie i na takich samych warunkach.

137. Mając na względzie te stwierdzenia, należy przypomnieć, że w ramach postępowania w trybie prejudycjalnym do Trybunału nie należy ani dokonywanie wykładni prawa krajowego, ani a fortiori ocena prawidłowości dokonanej przez państwo członkowskie wykładni jego własnego prawa krajowego. Zatem to do sądu odsyłającego należy ustalenie, czy przepisy krajowe ustanawiają w rzeczywistości wynagrodzenie właściwe dla wydawców, odrębne od godziwej rekompensaty należnej autorom na podstawie art. 5 ust. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29.

138. W tym kontekście należy uznać, że trzecie pytanie sądu odsyłającego sprowadza się do kwestii tego, czy dyrektywę 2001/29 należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie ustanowieniu przez państwa członkowskie, niejako na marginesie jej przepisów, wynagrodzenia szczególnego na rzecz wydawców chronionych utworów, takiego jak będące przedmiotem postępowania głównego.

139. Uważam, że na pytanie to należy, co do zasady, udzielić odpowiedzi przeczącej, dodając jednak pewne wyjaśnienie.

140. Dyrektywa 2001/29, która, jak wyjaśnia to już jej tytuł, harmonizuje tylko niektóre aspekty prawa autorskiego i praw pokrewnych, nie zawiera żadnego przepisu, który sprzeciwiałby się prawu państw członkowskich do ustanowienia szczególnego wynagrodzenia na rzecz wydawców, takiego jak będące przedmiotem postępowania głównego, mającego na celu zrekompensowanie szkody, którą ci ostatni ponoszą z powodu sprzedaży i używania sprzętu i urządzeń reprograficznych.

63 — Motyw ten stanowi, że „[p]aństwa członkowskie mogą przewidzieć godziwą rekompensatę dla podmiotów praw autorskich, nawet jeżeli stosują one fakultatywne przepisy w sprawie wyjątków lub ograniczeń niewymagających tej rekompensaty".

64 — Zobacz tytuł II – System licencji ustawowej, pkt 2.1., s. 29878.

141. Inaczej mogłoby być wyłącznie w sytuacji, gdyby zostało ustalone, że instytucja tegoż wynagrodzenia szczególnego na rzecz wydawców ma negatywny wpływ na godziwą rekompensatę należną twórcom zgodnie z dyrektywą 2001/29. Tymczasem, zachowując w pamięci, że państwa członkowskie dysponują dużym zakresem uznania przy określaniu, w szczególności, wysokości godziwej rekompensaty, o której mowa w art. 5 ust. 2 lit. a) i b) dyrektywy 2001/29, należy również podnieść, że z akt sprawy nie wynika i nie było też podnoszone, że pobór i zapłata wynagrodzenia właściwego dla wydawców dokonywane są z uszczerbkiem dla godziwej rekompensaty należnej twórcom.

142. Jednakże to do sądu odsyłającego należy dokonanie narzucającej się w tym względzie weryfikacji.

143. Co za tym idzie, dyrektywę 2001/29 należy interpretować w ten sposób, że nie stoi na przeszkodzie ustanowieniu przez państwa członkowskie szczególnego wynagrodzenia na rzecz wydawców, mającego na celu zrekompensowanie szkody, którą ci ostatni ponoszą z powodu sprzedaży i używania sprzętu i urządzeń reprograficznych, pod warunkiem że pobór i zapłata wynagrodzenia właściwego dla wydawców nie są dokonywane z uszczerbkiem dla godziwej rekompensaty należnej autorom zgodnie z art. 5 ust. 2 lit. a) i b) dyrektywy 2001/29. Dokonanie niezbędnych ustaleń w tej kwestii należy do sądu odsyłającego.

VII – **W przedmiocie poboru godziwej rekompensaty od partytur (czwarte pytanie)**

144. W pytaniu czwartym sąd odsyłający zwraca się w istocie do Trybunału o rozstrzygnięcie, czy art. 5 ust. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29 należy interpretować w ten sposób, że upoważnia on państwa członkowskie do wprowadzenia systemu poboru godziwej rekompensaty, który może obejmować zwielokrotnianie partytur muzycznych oraz zwielokrotnianie naruszające prawa autorskie.

145. Odpowiedź na to pytanie wymaga rozróżnienia między reprografią partytur muzycznych i reprografią kopii naruszających prawa autorskie.

146. Przede wszystkim Trybunał orzekł w wyroku ACI Adam i in.[65], że art. 5 ust. 2 lit. b) dyrektywy 2001/29 w związku z art. 5 ust. 5 tego aktu stoi na przeszkodzie obowiązywaniu uregulowania krajowego, które nie rozróżnia sytuacji, w której źródło służące za podstawę sporządzenia kopii na użytek prywatny jest legalne, od sytuacji, w której źródło to jest nielegalne. Wyrok ten został potwierdzony wyrokiem Copydan Båndkopi[66]. Uważam, że w drodze analogii i z tych samych powodów, art. 5 ust. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29 należy interpretować w taki sam sposób w odniesieniu do reprografii kopii naruszających prawo.

147. Następnie art. 5 ust. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29 wyraźnie wyłącza partytury muzyczne z zakresu stosowania wyjątku reprograficznego. Dyrektywy 2001/29 nie można w związku z tym i z powodów w zasadzie identycznych z argumentami przyjętymi przez Trybunał w wyroku Copydan Båndkopi[67], interpretować w ten sposób, że upoważnia ona państwa członkowskie do wprowadzenia systemu poboru godziwej rekompensaty, który może obejmować zwielokrotnianie partytur muzycznych.

148. Proponuję zatem Trybunałowi, aby orzekł, iż art. 5 ust. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29 należy interpretować w ten sposób, że sprzeciwia się on wprowadzeniu przez państwa członkowskie systemu poboru godziwej rekompensaty, który może obejmować zwielokrotnianie partytur muzycznych oraz zwielokrotnianie naruszające prawa autorskie.

65 — C-435/12, EU:C:2014:254, pkt 20–58.

66 — C-463/12, EU:C:2015:144, pkt 74–79.

67 — C-463/12, EU:C:2015:144, pkt 74–79.

VIII – **Wnioski**

149. Proponuję zatem, aby Trybunał odpowiedział na pytania prejudycjalne zadane przez cour d'appel de Bruxelles, orzekając, że:

1) Artykuł 5 ust. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym należy interpretować w ten sposób, że nie zobowiązuje on państw członkowskich, ale upoważnia je do ustanowienia systemu pobierania opłaty przeznaczonej na finansowanie godziwej rekompensaty z tytułu wyjątku reprograficznego w rozumieniu tego przepisu w odniesieniu do drukarek wielofunkcyjnych lub ich wykorzystania, który jest zróżnicowany ze względu na cechy osoby, która z nich korzysta, lub celu, w jakim zostały wykorzystane, pod warunkiem że, po pierwsze, rekompensata ta pozostaje w związku ze szkodą poniesioną przez podmioty praw autorskich w wyniku wprowadzenia tego wyjątku, a po drugie, że takie rozróżnienie musi być oparte na kryteriach obiektywnych, przejrzystych i niedyskryminujących.

2) Artykuł 5 ust. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29 należy interpretować w ten sposób, że nie stoi on zasadniczo na przeszkodzie przepisom krajowym, takim jak rozpatrywane w postępowaniu głównym, które w celu finansowania godziwej rekompensaty z tytułu wyjątku reprograficznego na mocy tego przepisu przewidują:

   — albo pobór wynagrodzenia zryczałtowanego z tytułu wprowadzenia do obrotu sprzętu i urządzeń reprograficznych od ich producentów, importerów lub nabywców, pod warunkiem, po pierwsze, że jest ono pobierane w sposób spójny i niedyskryminujący, po drugie, że mogą oni odzyskać kwotę, którą są zobowiązani zapłacić, od użytkowników wspomnianego sprzętu i urządzeń, a po trzecie, że jego wysokość jest racjonalnie powiązana z rozmiarem potencjalnej szkody, jaką wprowadzenie rzeczonych urządzeń i sprzętu do obrotu mogłoby spowodować u podmiotów praw autorskich, czego ocena należy do sądu odsyłającego;

   — albo pobór od osób fizycznych lub prawnych, które używają sprzętu i urządzeń reprograficznych do zwielokrotniania chronionych utworów lub, za zwolnieniem tych osób, od osób, które udostępniają sprzęt i urządzenia osobom trzecim, wynagrodzenia proporcjonalnego określonego jako iloczyn liczby wykonanych zwielokrotnień i jednej lub szeregu stawek, pod warunkiem, po pierwsze, że jest ono pobierane w sposób spójny i niedyskryminujący, a po drugie, że zróżnicowanie stosowanych stawek jest oparte na kryteriach obiektywnych, rozsądnych i proporcjonalnych, przy czym zweryfikowanie spełnienia tych warunków należy do sądu odsyłającego.

   Artykuł 5 ust. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29 należy natomiast interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie przepisom krajowym, takim jak rozpatrywane w postępowaniu głównym, które w celu finansowania godziwej rekompensaty z tytułu wyjątku reprograficznego ustanowionego przez te przepisy, przewidują pobranie, po kolei, od jednej i tej samej osoby łącznie wynagrodzenia zryczałtowanego od nabycia sprzętu lub urządzenia reprograficznego, a następnie wynagrodzenia proporcjonalnego od jego wykorzystywania do celów zwielokrotniania chronionych utworów, bez rzeczywistego uwzględnienia w ramach wynagrodzenia proporcjonalnego kwoty zapłaconej z tytułu wynagrodzenia zryczałtowanego, ani bez możliwości uzyskania przez daną osobę zwrotu albo odliczenia zapłaconego wynagrodzenia zryczałtowanego.

3) Artykuł 5 ust. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29 należy interpretować w ten sposób, że nie zezwala on państwom członkowskim na przyznanie części godziwej rekompensaty przewidzianej w tym przepisie wydawcom utworów stworzonych przez twórców, bez obowiązku po stronie tych pierwszych, aby umożliwili skorzystanie, choćby pośrednio, przez tych drugich z części rekompensaty.

   Jednakże dyrektywę 2001/29 należy interpretować w ten sposób, że nie stoi na przeszkodzie ustanowieniu przez państwa członkowskie szczególnego wynagrodzenia na rzecz wydawców, mającego na celu zrekompensowanie szkody, którą ci ostatni ponoszą z powodu sprzedaży i używania sprzętu i urządzeń reprograficznych, pod warunkiem że pobór i zapłata wynagrodzenia właściwego dla wydawców nie są dokonywane z uszczerbkiem dla godziwej rekompensaty należnej autorom zgodnie z art. 5 ust. 2 lit. a) i b) dyrektywy 2001/29. Dokonanie niezbędnych ustaleń w tej kwestii należy do sądu odsyłającego.

4) Artykuł 5 ust. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29 należy interpretować w ten sposób, że sprzeciwia się on wprowadzeniu przez państwa członkowskie systemu poboru godziwej rekompensaty, który może obejmować zwielokrotnianie partytur muzycznych oraz zwielokrotnianie naruszające prawa autorskie.